

Poradnik

dla osób z niepełnosprawnością intelektualną i rodzin

Praktyczne wskazówki do zaplanowania przyszłości osoby z NI w kontekście prawnofinansowym

KRĘGI WSPARCIA

OSÓB Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIĄ INTELEKTUALNĄ

PORADNIK ZOSTAŁ OPRACOWANY PRO BONO PRZEZ KANCELARIĘ PRAWNICZĄ DOMAŃSKI ZAKRZEWSKI PALINKA SP. K. WE WSPÓŁPRACY Z BIUREM OBSŁUGI RUCHU INICJATYW SPOŁECZNYCH - BORIS, WARSZAWSKIM FORUM INICJATYW NA RZECZ OSÓB Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIĄ INTELEKTUALNĄ ORAZ FUNDACJĄ VALORES.

Warszawa, marzec 2019

WSTĘP

Od 2014 roku w ramach Warszawskiego Forum Inicjatyw na rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelektualną, działającym przy Stowarzyszeniu BORIS, rozpoczęto pracę nad zapewnieniem bezpiecznej przyszłości dla osób z NI. Inspiracja pochodzi od kanadyjskiej organizacji PLAN, w której wypracowano wsparcie środowiskowe w odpowiedzi na pytanie - co stanie się z dzieckiem z niepełnosprawnością kiedy jego rodzice, opiekunowie umrą? Aby osoba z niepełnosprawnością intelektualną mogła pozostać w swoim naturalnym środowisku, kluczową kwestią jest stworzenie wokół niej kręgu wsparcia, który otoczy ją przyjazną siecią sojuszników zarówno ze sfery formalnej, jak i nieformalnej. Daje to szansę na społeczne zabezpieczenie jej potrzeb, ale oprócz tego ważne jest również uregulowanie i zaplanowanie sytuacji prawnej czy finansowej, zabezpieczenie miejsca do życia (domu) oraz zapewnienie środków utrzymania.

Niniejszy poradnik powstał z potrzeby zebrania w jednym miejscu potencjalnych rozwiązań dotyczących zabezpieczenia prawno-finansowego osoby z niepełnosprawnością intelektualną oraz przygotowania się do sytuacji, gdy z przyczyn naturalnych straci ona już oparcie w najbliższej rodzinie. Jest to kluczowe wyzwanie, z którym mierzą się wszystkie rodziny, w których żyją osoby z niepełnosprawnością intelektualną. Konieczne więc jest wypracowanie takich mechanizmów, które pozwolą zabezpieczyć potrzeby tych osób w chwili, gdy zabraknie im wsparcia ze strony najbliższych opiekunów. Muszą to być gwarancje zabezpieczające majątek i nadzór nad finansami, a także uwzględniające sytuację prawną osoby z NI. Poradnik stara się objąć jak najszersze spektrum zagadnień prawno-finansowych, które mogą mieć znaczenie przy planowaniu bezpiecznej przyszłości osoby z niepełnosprawnością intelektualną. Daje praktyczne wskazówki związane z poszczególnymi regulacjami oraz przybliży mocne i słabe strony potencjalnych rozwiązań. W materiale zostały też zawarte przykłady konkretnych sytuacji, po to, aby lepiej zilustrować możliwe przypadki. Należy jednak pamiętać, że sytuacja każdej rodziny jest inna. Zapoznając się z poszczególnymi uregulowaniami trzeba dopasować, a najczęściej stworzyć najlepsze rozwiązania dotyczące konkretnej rodziny i osoby.

SPIS TREŚCI

1.	CZYNNOŚCI CODZIENNE OSOBY Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIĄ	5
1.1	Działanie samodzielne osoby z niepełnosprawnością.....	5
1.2	Działanie przy wsparciu innej osoby	9
1.3	Dowód osobisty	15
1.4	Decyzje związane z opieką zdrowotną.....	16
1.5	Korzystanie z rachunku bankowego	17
1.6	Umowy związane z życiem codziennym.....	18
1.7	Płatność zobowiązań podatkowych w podatku dochodowym od osób fizycznych (PIT).....	19
1.8	Możliwość uczestniczenia w wyborach.....	24
1.9	Obowiązek meldunkowy	25
1.10	Załatwianie spraw urzędowych przez Internet.....	25
2.	DZIEDZICZENIE.....	28
2.1	Ustalenie majątku wchodzącego w skład masy spadkowej i ewentualnych długów	28
2.2	Ustalenie kręgu podmiotów uprawnionych do spadku w przypadku dziedziczenia	29
2.3	Czynności po śmierci rodzica.....	32
2.4	Podatek od spadków i darowizn	35
2.5	Płatność zobowiązań podatkowych rodziców	39
2.6	Zasiłek pogrzebowy	40
3.	PRZEZNACZENIE MAJĄTKU PRZEKAZANEGO PRZEZ RODZICÓW	42
3.1	Sposób przekazania majątku za życia rodziców.....	42
3.2	Mieszkanie i inne nieruchomości	43
3.3	Pieniądze	53
3.4	Rzeczy ruchome	62
3.5	Zagospodarowanie zbędnych składników majątku	63

4.	POZYSKIWANIE ŚRODKÓW UTRZYMANIA	65
4.1	Środki z pomocy społecznej	65
4.2	Renta cywilna (odpłatna lub nieodpłatna).....	75
4.3	Możliwość pracy zarobkowej dla osób z niepełnosprawnością	76
4.4	Podatek dochodowy w przypadku pobierania świadczeń socjalnych.....	79

Poradnik dzieli się na trzy części, które poruszają następujące kwestie:

1. **Czynności codzienne osoby z niepełnosprawnością** – część ta wskazuje obszary codziennej aktywności na styku przepisów prawa, a także podstawowe instrumenty prawne, które mogą być przydatne przy udzielaniu wsparcia czy też zastępowania danej osoby w życiu codziennym np. przy podpisywaniu umów;
2. **Majątek** – tu przedstawiamy sposoby przekazania majątku dzieciom, a także metody zabezpieczenia korzystania z majątku w sposób prawidłowy przez osoby z niepełnosprawnością;
3. **Środki utrzymania** – tu przedstawiamy sposoby uzyskiwania środków finansowych na zaspokojenie niezbędnych potrzeb osób z niepełnosprawnością.

1. CZYNNOŚCI CODZIENNE OSOBY Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIĄ

1.1 Działanie samodzielne osoby z niepełnosprawnością

Status prawny i możliwość realizacji swoich praw jest dla każdego człowieka rzeczą fundamentalną, pozwala czuć się członkiem społeczności i umożliwia podejmowanie wiążących decyzji samodzielnie. Źródłem wolności i praw jest godność człowieka, która na podstawie Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej jest nienaruszalna, a jej ochrona jest obowiązkiem władz publicznych.

Osoby z niepełnosprawnością intelektualną, właśnie ze względu na swoją niepełnosprawność mogą mieć trudności z realizowaniem swoich praw i wolności. Jednak występowanie trudności nie musi wcale oznaczać, że osoby z niepełnosprawnością intelektualną nie są w stanie tego dokonać. Bardzo często trudności w dokonywaniu samodzielnych wyborów wiążą się z brakiem odpowiedniego wsparcia.

Konwencja Narodów Zjednoczonych o prawach osób z niepełnosprawnością, obowiązująca w Polsce od 2012 roku, w sposób jednoznaczny zakazuje ograniczania i pozbawiania osób z niepełnosprawnościami zdolności prawnej i zdolności do czynności prawnych. W wielu krajach Europy wprowadzono już rozwiązania służące wsparciu osób z niepełnosprawnościami w realizacji ich praw i wolności, likwidując jednocześnie zapisy je ograniczające. W Polsce od kilku lat trwają prace nad likwidacją instytucji ubezwłasnowolnienia i wprowadzenia rozwiązań, które służyć będą wsparciu osób z niepełnosprawnością.

Aktualnie, polskie prawo przewiduje kilka możliwości, które mogą zostać zastosowane w zależności od sytuacji osoby z niepełnosprawnością związanych ze zdolnością do czynności prawnych.

Każdy człowiek od chwili urodzenia ma zdolność prawną, co oznacza, że może być podmiotem praw i obowiązków wynikających z prawa cywilnego. Zatem każdy człowiek, **niezależnie od**

swojego wieku czy niepełnosprawności może być np. właścicielem nieruchomości (prawo) i być zobowiązany do ponoszenia kosztów z nim związanych (obowiązek).

Zdolności prawnej nie można mylić ze **zdolnością do czynności prawnych**, czyli możliwością samodzielnego kształtowania swojej sytuacji prawnej poprzez dokonywanie czynności prawnych (przede wszystkim przez zawieranie umów).

Zdolność do czynności prawnych może być:

- (a) pełna,
- (b) ograniczona (ubezwłasnowolnienie częściowe, a także dzieci do ukończenia 18 roku życia),
- (c) można tej zdolności być pozbawionym (ubezwłasnowolnienie całkowite).

Od rodzaju posiadanej zdolności do czynności prawnych będzie zależeć, jakie formy wsparcia będą właściwe.

- (a) Pełna zdolność do czynności prawnych

Osoby z niepełnosprawnością intelektualną wraz z osiągnięciem pełnoletniości uzyskują pełną zdolność do czynności prawnych. Oznacza to, że rodzic bądź opiekun przestaje mieć prawo do reprezentacji swojego dziecka. Z opiekuna prawnego czyli osoby, która może podejmować decyzje w imieniu podopiecznego, staje się opiekunem faktycznym czyli osobą opiekującą się, lecz nie mającą prawa decydować w jego sprawach. **W świetle kodeksu cywilnego osoba pełnoletnia sama podejmuje decyzje, co nie znaczy oczywiście, że nie można jej pomagać.**

- (b) Ograniczona zdolność do czynności prawnych

Osobą z ograniczoną zdolnością do czynności prawnych jest osoba ubezwłasnowolniona częściowo, a także dziecko do ukończenia 18 roku życia. Podstawą do częściowego ubezwłasnowolnienia jest, zgodnie z art. 16 Kodeksu cywilnego, *„choroba psychiczna, niepełnosprawność intelektualna albo innego rodzaju zaburzenia psychiczne, w szczególności pijaństwo lub narkomania, jeżeli stan tej osoby nie uzasadnia ubezwłasnowolnienia całkowitego, lecz potrzebna jest pomoc do prowadzenia jej spraw”*.

Sąd rodzinny dla osoby częściowo ubezwłasnowolnionej ustanawia kuratora, którym najczęściej jest członek najbliższej rodziny. Osoba ubezwłasnowolniona częściowo sama dokonuje czynności prawnych, jednak ich ważność zależy od zgody kuratora. W przypadku dzieci nie dochodzi do ustanowienia kuratora, ponieważ to rodzice działają w jego imieniu i wyrażają zgodę na poszczególne czynności.

Osoba częściowo ubezwłasnowolniona **może samodzielnie**:

- dokonywać czynności, które nie powodują zmian w jej majątku np. przyjmować darowizny,
- zawierać umowy w drobnych bieżących sprawach życia codziennego np. zakupy w sklepie,
- nawiązać stosunek pracy (zawrzeć umowę o pracę) oraz dokonywać czynności prawnych dotyczących tego stosunku, na przykład wyrazić zgodę na zmianę warunków pracy. Jeśli jednak stosunek pracy nie służy dobru osoby ubezwłasnowolnionej, kurator może za zgodą sądu opiekuńczego rozwiązać ten stosunek pracy,
- rozporządzać swoim zarobkiem, czyli wynagrodzeniem za pracę,
- dokonywać czynności dotyczących przedmiotów oddanych jej do swobodnego użytku przez przedstawiciela ustawowego np. przedmiotami podarowanymi przez rodziców.

Natomiast ubezwłasnowolnienie częściowe skutkuje tym, że osoba taka **nie może**:

- samodzielnie dokonać czynności prawnej np. zawrzeć umowy, wymagana jest zgoda kuratora,
- sporządzić testamentu (ale może w dalszym ciągu dziedziczyć),
- sprawować władzy rodzicielskiej nad swoimi dziećmi,
- głosować w wyborach i referendach.

(c) Brak zdolności do czynności prawnych

Osobą pozbawioną zdolności do czynności prawnych jest osoba ubezwłasnowolniona całkowicie albo dziecko poniżej 13 roku życia. Podstawą do ubezwłasnowolnienia całkowitego jest, zgodnie z art. 13 Kodeksu cywilnego „*choroba psychiczna, niepełnosprawność intelektualna albo innego rodzaju zaburzenia psychiczne, w szczególności pijaństwo lub narkomania, powodująca że osoba nie jest w stanie kierować swym postępowaniem*”. Warto podkreślić, iż sam stan osoby nie uzasadnia ubezwłasnowolnienia, niezbędne jest powiązanie pomiędzy stanem, a brakiem możliwości kierowania swoim postępowaniem, które należy rozumieć jako niemożność podejmowania świadomych i swobodnych decyzji mających skutki prawne. Orzeczenie ubezwłasnowolnienia powinno nastąpić w interesie osoby, której wniosek dotyczy. Wnioskujący o ubezwłasnowolnienie całkowite, jak i sąd, powinni zważyć, czy wszystkie inne dostępne formy wsparcia nie mogą być skuteczne i czy ich użycie nie jest bardziej celowe.

Ubezważnowolnienie całkowite rodzi bardzo poważne skutki prawne. Powoduje, że osoba, w stosunku do której orzeczono ten rodzaj ubezważnowolnienia, traci możliwość samodzielnego działania. Samodzielnie może jedynie zawierać umowy w drobnych bieżących sprawach życia codziennego np. może robić drobne zakupy w sklepie. Jakiegokolwiek inne czynności przez nią dokonane, nawet jeśli były podjęte w sposób świadomy, są z mocy prawa nieważne.

Podkreślić należy, że ubezważnowolnienie nie służy dobru wnoszących o nie – rodzinie ubezważnowolnionego czy instytucji publicznej lub prywatnej – a także nie musi być ustanawiane, jeśli sytuacja życiowa osoby z niepełnosprawnością jest ustabilizowana, ma ona zapewnioną dostateczną opiekę faktyczną i prawną, a orzeczenie ubezważnowolnienia mogłoby prowadzić do zakłócenia korzystnie dla niej uregulowanej sytuacji życiowej. Należy zwrócić uwagę, że przepisy kodeksu cywilnego (aktu prawnego z roku 1964) nie służą wsparciu osób z niepełnosprawnością, a preferują zastępcze podejmowanie decyzji. Instytucja ubezważnowolnienia, zarówno całkowitego jak i częściowego, oparta jest na ograniczeniu praw osoby z niepełnosprawnością i przekazaniu kompetencji do decydowania o jej sprawach innej osobie. Nie jest możliwa równość między ludźmi, wyrównywanie szans osób z niepełnosprawnością intelektualną, dążenie do ich integracji w społeczeństwie, samodzielności i niezależności, gdy jednocześnie istnieje poważne zagrożenie realizacji ich praw w postaci ubezważnowolnienia.

Dla wielu osób pozostawienie zdolności do czynności prawnej osobie z niepełnosprawnością intelektualną jest traktowane jako błąd zagrażający jej interesom ekonomicznym. Rodzice i opiekunowie również wahają się i zastanawiają, czy jest jakaś forma zabezpieczenia inna niż ubezważnowolnienie. Kodeks cywilny zawiera szereg zabezpieczeń, które dotyczą nie tylko osób z niepełnosprawnością intelektualną, ale każdego z nas. Mają one służyć całemu społeczeństwu i stanowić zabezpieczenie przed próbą wykorzystania słabszych jego członków. Są nimi wady oświadczenia woli (czyli np. podpisu złożonego pod umową czy zobowiązania do zrobienia określonych rzeczy), do których zaliczamy:

- (a) Brak świadomości i swobody – art. 82 Kodeksu cywilnego:

„Nieważne jest oświadczenie woli złożone przez osobę, która z jakiegokolwiek powodów znajdowała się w stanie wyłączającym świadome albo swobodne powzięcie decyzji i wyrażenie woli. Dotyczy to w szczególności choroby psychicznej, niedorozwoju umysłowego albo innego, chociażby nawet przemijającego, zaburzenia czynności psychicznych”

(b) Błąd – art. 84 Kodeksu cywilnego:

„W razie błędu co do treści czynności prawnej można uchylić się od skutków prawnych swego oświadczenia woli. Jeżeli jednak oświadczenie woli było złożone innej osobie, uchylenie się od jego skutków prawnych dopuszczalne jest tylko wtedy, gdy błąd został wywołany przez tę osobę, chociażby bez jej winy, albo gdy wiedziała ona o błędzie lub mogła z łatwością błąd zauważyć; ograniczenie to nie dotyczy czynności prawnej nieodpłatnej.”

(c) Podstęp – art. 86 Kodeksu cywilnego:

„Jeżeli błąd wywołała druga strona podstępnie, uchylenie się od skutków prawnych oświadczenia woli złożonego pod wpływem błędu może nastąpić także wtedy, gdy błąd nie był istotny, jak również wtedy, gdy nie dotyczył treści czynności prawnej.”

(d) Groźba – art. 87 Kodeksu cywilnego:

„Kto złożył oświadczenie woli pod wpływem bezprawnej groźby drugiej strony lub osoby trzeciej, ten może uchylić się od skutków prawnych swego oświadczenia, jeżeli z okoliczności wynika, że mógł się obawiać, iż jemu samemu lub innej osobie grozi poważne niebezpieczeństwo osobiste lub majątkowe.”

W przypadku braku świadomości i swobody oświadczenia woli, nieważność czynności prawnej następuje z mocy prawa, natomiast w pozostałych przypadkach następuje po złożeniu drugiej stronie stosownego oświadczenia o uchyleniu się od skutków prawnych złożonego oświadczenia woli.

Jak widać, osoby z pełną zdolnością do czynności prawnych są chronione na poziomie porównywalnym z osobami z ograniczoną zdolnością do czynności prawnych, przy zachowaniu i poszanowaniu przysługujących im praw.

Trzeba jednak pamiętać, że skorzystanie z wyżej opisanych sposobów uchylenia się od skutków oświadczenia woli może często wymagać wstąpienia na drogę sądową i konieczność udowodnienia swoich racji. Konieczność udowodnienia danego faktu przed sądem, np. że złożyliśmy oświadczenie woli w stanie braku świadomości, spoczywa na osobie, która na ten fakt się powołuje. Trzeba zatem pokazać, że ze względu na chorobę osoba z niepełnosprawnością nie była świadoma skutków zawartej umowy i dlatego się na nią zgodziła. W przypadku orzeczonego ubezwłasnowolnienia jest to znacznie ułatwione.

1.2 Działanie przy wsparciu innej osoby

Dla osób z niepełnosprawnością intelektualną istnieją trzy formy wsparcia:

- (a) Pełnomocnik,
- (b) Kurator dla osoby z niepełnosprawnością,

(c) Opiekun.

Podstawowym bodźcem do ustanowienia osoby mającej wspierać osobę z niepełnosprawnością, jest brak świadomości osoby z niepełnosprawnością intelektualną co do skutków podejmowanych działań. Świadome podjęcie decyzji oznacza podjęcie jej ze zrozumieniem znaczenia decyzji oraz skutków, jakie wywoła. Oświadczenie woli „*może być wyrażone przez każde zachowanie się tej osoby, które ujawnia jej wolę w sposób dostateczny*” – art. 60 Kodeksu cywilnego. Bardzo często osobom z niepełnosprawnością intelektualną odmawia się prawa do podejmowania decyzji, a jednocześnie podnoszony jest zarzut braku świadomości przy jej podejmowaniu. Nierzadko odpowiednie wsparcie pozwala osobie z niepełnosprawnością zrozumieć sens i skutki podejmowanej czynności, pozwalając złożyć oświadczenie woli.

1.2.1 Pełnomocnik

Każda osoba z pełną zdolnością do czynności prawnych ma prawo do ustanowienia swojego reprezentanta, czyli pełnomocnika. **Pełnomocnik, posiadając upoważnienia, może dokonywać czynności prawnych w imieniu swojego mocodawcy.** Osoba z niepełnosprawnością udzielająca pełnomocnictwa nie traci zdolności do czynności prawnych i może również sama podejmować czynności, także te do których upoważniła pełnomocnika.

Pełnomocnictwo powinno być sporządzone w formie pisemnej i powinno zawierać:

- dane osoby, która go udziela – imię, nazwisko, adres zamieszkania, serię i numer dowodu osobistego,
- dane osoby, która będzie pełnomocnikiem – imię, nazwisko, adres zamieszkania, serię i numer dowodu osobistego,
- zakres czynności, do których upoważniony będzie pełnomocnik.

Pełnomocnictwo może zostać udzielone do wykonania konkretnej czynności, np. podpisania umowy, bądź też do kilku czynności. Istnieje też możliwość udzielenia pełnomocnictwa ogólnego, które obejmuje reprezentację w sprawach tzw. zwykłego zarządu.

Poniżej przedstawiamy wzór pełnomocnictwa ogólnego do zastępowania osoby w zwykłych czynnościach życia codziennego:

WZÓR PEŁNOMOCNICTWA OGÓLNEGO:

Miejscowość, data

Ja, niżej podpisany (*imię i nazwisko*), zamieszkały w, legitymujący się dowodem osobistym (*seria i numer dowodu*) wydanym przez (*organ, który wydał dowód osobisty*), udzielam pełnomocnictwa ogólnego (*imię i nazwisko*), zamieszkałemu w legitymującemu się dowodem osobistym (*seria i numer dowodu*) wydanym przez (*organ, który wydał dowód osobisty*) do występowania w moim imieniu przed organami państwowymi, urzędami, organami administracji publicznej, sądami, w kontaktach z osobami fizycznymi i osobami prawnymi, a także do składania oświadczeń woli i wiedzy, a także wszelkich wniosków jakie mogą okazać się niezbędne w kontaktach z wymienionymi podmiotami.

.....
(*czytelny podpis*)

Należy pamiętać, że pełnomocnictwa udziela osoba z niepełnosprawnością, a nie rodzic. Wobec tego w miejscu „ja niżej podpisany itd.” należy wpisać dane osoby z niepełnosprawnością i to ona powinna podpisać się pod dokumentem.

Zalety:

- możliwość szybkiego ustanowienia,
- prosta procedura,
- osoba z niepełnosprawnością może zrzec się możliwości odwołania pełnomocnictwa (takie zrzeczenie może być przedmiotem negatywnej weryfikacji sądu),
- możliwość umocowania kilku osób do samodzielnego działania.

Wady:

- ustanowienie pełnomocnika nie ogranicza możliwości samodzielnego działania danej osoby.

Pomimo, że nie ma wymogu sporządzania pełnomocnictwa w formie aktu notarialnego, zalecamy sporządzenie dokumentu pełnomocnictwa właśnie w tej formie. Z prawnego punktu widzenia ważność takiego dokumentu jest tożsama ze zwykłym pełnomocnictwem napisanym w domu, jednak w świadomości urzędników, przed którymi opiekun występuje w imieniu osoby z niepełnosprawnością, moc pełnomocnictwa notarialnego jest większa i nie jest kwestionowana. Dodatkowo, notariusz przy każdej czynności ocenia zdolność osoby z niepełnosprawnością do

dokonania czynności prawnej. Sprawia to, że trudniejszym staje się podważenie pełnomocnictwa przez osoby trzecie z powołaniem na np. błąd czy podstęp.

Koszt pełnomocnictwa notarialnego nie jest wysoki. Maksymalną wysokość opłaty notarialnej jest określona przez przepisy prawa (§ 8 pkt 8 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w sprawie maksymalnych stawek taksy notarialnej) i wynosi:

- 30 zł – przy pełnomocnictwie do dokonania jednej czynności;
- 100 zł – przy pełnomocnictwie do dokonania więcej niż jednej czynności.

Możliwe jest połączenie dwóch form wsparcia osoby z niepełnosprawnością intelektualną posiadającej pełną zdolność do czynności prawnych – kuratora dla osoby z niepełnosprawnością i pełnomocnika. Uzbrojona w te dwa instrumenty osoba z niepełnosprawnością będzie miała zapewnione duże wsparcie w życiu codziennym, począwszy od asysty, aż do jej reprezentacji. Taka forma nie pozbawia osoby z niepełnosprawnością zdolności do czynności prawnych, a zakres wsparcia przez osobę wspierającą zależeć będzie od potrzeb osoby z niepełnosprawnością.

1.2.2 Kurator dla osoby z niepełnosprawnością

Kurator dla osoby z niepełnosprawnością jest instytucją przewidzianą przez Kodeks Rodzinny i Opiekuńczy w art. 183. **Podstawowym zadaniem kuratora jest ochrona interesów majątkowych podopiecznego.** Kurator sprawuje pieczę na ekonomicznymi aspektami działalności danej osoby poprzez prawo do zatwierdzania czynności prawnych zawieranych przez osobę ubezwłasnowolnioną. W wyjątkowych przypadkach kurator jest powołany do reprezentowania i zarządu majątkiem osoby ubezwłasnowolnionej jednak tylko wtedy, gdy sąd opiekuńczy tak postanowi i tylko w zakresie, do jakiego sąd go zobowiąże.

Z wnioskiem o ustanowienie kuratora zwrócić się może sama osoba z niepełnosprawnością, kierując prośbę do właściwego ze względu na miejsce zamieszkania sądu rodzinnego.

We wniosku musi wskazać osobę, która przyjąłaby taką funkcję. Kuratora dla osoby z niepełnosprawnością sąd może ustanowić również na wniosek organizacji społecznej, do której celów statutowych należy ochrona praw osób z niepełnosprawnościami, jednak taki wniosek musi zostać poparty przez samą osobę z niepełnosprawnością. W sytuacji, w której stan osoby z niepełnosprawnością wyłącza możliwość złożenia wniosku lub wyrażenia zgody, sąd może ustanowić kuratora z urzędu.

Zakres pomocy kuratora określa sąd i są to przede wszystkim czynności faktyczne związane z zarządzaniem majątkiem oraz doradztwo przy czynnościach cywilnoprawnych.

Przykład:

Osoba z niepełnosprawnością chce założyć w banku konto. Obawia się jednak, że może mieć trudności ze zrozumieniem skomplikowanych procedur bankowych, obawia się również, że umowa o prowadzenie rachunku bankowego może być dla niej niekorzystna. Kurator osoby z niepełnosprawnością może udać się z osobą z niepełnosprawnością do banku, wspólnie z nią porozmawiać z przedstawicielem banku, wytłumaczyć bardziej skomplikowane zagadnienia, wyposażając tym samym osobę z niepełnosprawnością w niezbędną wiedzę, która pomoże jej podjąć decyzję. Po przeanalizowaniu wspólnie z kuratorem oferty, to osoba z niepełnosprawnością podpisuje umowę z bankiem.

Osoba z niepełnosprawnością nie jest pozbawiana zdolności do czynności prawnych, a kurator nie ma upoważnienia do jej reprezentowania. Zgoda kuratora na podjęcie czynności prawnej przez podopiecznego również nie jest wymagana.

Sąd uchyla kuratelę na żądanie osoby, dla której została ustanowiona. Sąd może także przyznać kuratorowi wynagrodzenie, jeśli on o to zawnioskuje. W takim przypadku wynagrodzenie pokrywane jest z majątku osoby, dla której była ustanowiona kuratela.

Wniosek o ustanowienie kuratora powinien zawierać uzasadnienie konieczności jego ustanowienia, a także zakres czynności jakie kurator miałby podejmować za osobę z niepełnosprawnością.

Wszystkie ważniejsze czynności podejmowane przez kuratora muszą zostać zaakceptowane przed sądem opiekuńczym.

Szczegółowe instrukcje:

Wniosek o ustanowienie kuratora powinien zostać skierowany do sądu rejonowego (wydział rodzinny) właściwego ze względu na miejsce zamieszkania/pobytu osoby z niepełnosprawnością. Nawet w przypadku złożenia wniosku do sądu niewłaściwego, przekaże on wniosek do sądu odpowiedniego dla danej sprawy.

Wniosek może zostać skierowany zarówno przez osobę z niepełnosprawnością, jak i inną osobę, np. właściwą organizację, za pisemną zgodą osoby z niepełnosprawnością.

We wniosku tym należy wskazać dlaczego ustanowienie kuratora wydaje się zasadne wraz ze wskazaniem do jakich działań miałby on zostać ustanowiony (odbieranie renty z ZUS, dysponowanie środkami znajdującymi się na rachunku bankowym osoby z niepełnosprawnością itd.).

W razie ustanowienia kuratora sąd opiekuńczy wyda mu stosowne zaświadczenie, które będzie wskazywać jaki jest zakres jego uprawnień – umożliwi mu to działanie.

Zalety:

- możliwość działania za osobę z niepełnosprawnością i na jej rzecz w określonych sprawach.

Wady:

- ustanowienie kuratora nie blokuje możliwości samodzielnego działania osoby z niepełnosprawnością;
- kuratelę sąd uchyla na żądanie osoby z niepełnosprawnością.

1.2.3 Opiekun

W przypadku zaawansowanego stopnia niepełnosprawności rodziny osób z niepełnosprawnością mogą zdecydować o konieczności ubezwłasnowolnienia chorego. **Będzie się to wiązało z koniecznością ustanowienia opiekuna dla osoby z niepełnosprawnością, którego zadaniem jest całkowite przejęcie podejmowania decyzji za podopiecznego. Jego działania będą zatem dotyczyć zarówno aspektów ekonomicznych, jak i czynności codziennych.** W przypadku ważniejszych spraw, opiekun będzie musiał uzyskać zezwolenie sądu opiekuńczego.

Sąd rodzinny dla osoby całkowicie ubezwłasnowolnionej ustanawia opiekuna prawnego, którym najczęściej jest członek najbliższej rodziny. Osoba dla której ustanowiono opiekuna nie może dokonywać żadnych czynności prawnych – w jej imieniu działa zawsze opiekun, a skutki tych czynności dotyczą ubezwłasnowolnionego. Opiekun nie musi konsultować swoich decyzji z osobą ubezwłasnowolnioną, może także podejmować decyzje, z którymi podopieczny się nie zgadza. Osoba ubezwłasnowolniona może jedynie zawierać powszechnie umowy w drobnych bieżących sprawach życia codziennego, np. zakupy w sklepie czy aptece.

Opiekun jest odpowiedzialny prawnie za szkodę wyrządzoną przez swoje niewłaściwe wykonywanie opieki nad podopiecznym i jego majątkiem. Ponadto opiekun odpowiada także wobec osób trzecich za szkody wyrządzone im przez podopiecznego. Taka sytuacja ma miejsce jedynie wtedy, gdy można udowodnić opiekunowi tzw. winę w nadzorze, czyli, że zaniedbał swoje obowiązki. Jest więc traktowany podobnie jak rodzice dzieci młodszych niż 13 lat.

Szczegółowe instrukcje:

Wniosek o ubezwłasnowolnienie powinien zostać złożony do Sądu Okręgowego właściwego ze względu na miejsce zamieszkania chorego.

Rozważając konieczność ubezwłasnowolnienia sąd wysłucha zarówno składającego wniosek, jak i osobę podlegającą ubezwłasnowolnieniu. Przeprowadzone zostanie badanie przez biegłego sądowego.

Właściwa organizacja społeczna, np. fundacja czy stowarzyszenie, może przystąpić do sprawy i stać się uczestnikiem postępowania, poprzez skierowanie pisma do sądu. Jej opinia nie jest jednak dla sądu wiążąca.

W przypadku stwierdzenia, że ubezwłasnowolnienie całkowite jest konieczne, sąd wyznaczy dla tej osoby opiekuna.

Zalety:

- odciążenie chorego z konieczności podejmowania decyzji,
- kontrola sądowa w przypadku ważniejszych czynności dotyczących podopiecznego i jego majątku,
- ułatwiona możliwość powołania się na brak świadomości i unieważnienia umowy w przypadku, gdyby doszło do jej zawarcia przez ubezwłasnowolnionego.

Wady:

- w praktyce może nie spełniać swojej roli w pełni,
- odebranie prawa do decydowania o sobie przez osobę z niepełnosprawnością,
- oddziałuje na godność osoby z niepełnosprawnością,
- nie polega na wsparciu, a jedynie na zastępczym podejmowaniu decyzji.

Pozostajemy na stanowisku, że ubezwłasnowolnienie nie jest korzystne dla osoby z niepełnosprawnością. Prowadzi jedynie do ograniczenia jej funkcjonowania i nie ma nic wspólnego ze wsparciem przy podejmowaniu codziennych czynności. Podobny skutek, a więc zastępowanie osoby z niepełnosprawnością w codziennych sprawach, połączone z zapewnieniem jej odpowiedniego wsparcia, można osiągnąć dzięki ustanowieniu pełnomocnika czy wystąpieniu o ustanowienie kuratora dla osoby z niepełnosprawnością.

1.3 Dowód osobisty

Każdy dorosły człowiek posiada dowód osobisty. Dowody osób pełnosprawnych i niepełnosprawnościami nie różnią się od siebie, tj. nie zawierają informacji na temat ewentualnego ubezwłasnowolnienia. Może to rodzić ryzyko np. zaciągania kredytów i pożyczek, nie tylko przez samą osobę z niepełnosprawnością, ale także przez inne osoby, które mogą chcieć wykorzystać ich nieporadność życiową. Banki i inne instytucje nie mają możliwości zweryfikowania czy dana osoba ma zdolność do czynności prawnych, czy też nie, nie istnieje bowiem żaden rejestr osób ubezwłasnowolnionych.

Jednym ze sposobów, w jaki można chronić osobę z niepełnosprawnością jest ustalenie z nią, że dowód osobisty będzie pozostawiać w bezpiecznym miejscu, np. w domu i nie będzie go nosić ze sobą na co dzień. Zalecamy konsultację z opiekunem co do sposobu przechowywania dokumentu. Pamiętajmy, że nie mamy obowiązku posiadania przy sobie dowodu osobistego. Posiadanie dokumentu potwierdzającego nasze dane może być przydatne np. w przypadku wylegitymowania przez policję, zaoszczędzimy w ten sposób czas na ustalanie naszych danych przez funkcjonariuszy.

Jeśli zdecydujemy się na pozostawienie dokumentów w domu, możemy nosić przy sobie ich kopie poświadczoną za zgodność z oryginałem przez notariusza. Dzięki posiadaniu takiej kopii funkcjonariusze policji będą mieli możliwość sprawdzenia naszych danych, a jednocześnie banki i inne podobne instytucje nie dokonają żadnych działań bez oryginału dowodu osobistego.

1.4 Decyzje związane z opieką zdrowotną

Wszystkie działania medyczne (np. zabieg chirurgiczny) wymagają wyrażenia na nie zgody przez pacjenta. W przypadku osób ubezwłasnowolnionych to ustanowiony opiekun wyraża taką zgodę.

Podobnie może być w przypadku osób z niepełnosprawnością, które nie są ubezwłasnowolnione, ale jednocześnie nie są w stanie świadomie podjąć decyzji. W takim przypadku to rodzic albo inny faktyczny opiekun powinien podjąć decyzję. Opiekun faktyczny może jednak wyrazić zgodę na przeprowadzenie badania, jednak jego zgoda nie będzie wystarczająca przy bardziej ryzykownych zabiegach. W przypadku osób niepełnoletnich konieczna będzie zatem zgoda rodziców. Jeśli pacjent ukończył 16 rok życia, również jego zgoda będzie niezbędna. Natomiast w przypadku osób po 18 roku życia, jeśli zgoda opiekuna faktycznego jest niewystarczająca, potrzebne będzie zezwolenie sądu.

Musimy także pamiętać, że w przypadku odzyskania świadomości (np. w razie chwilowej poprawy zdrowia) pacjent z niepełnosprawnością intelektualną będzie mógł wyrazić sprzeciw względem danej czynności leczniczej. Doprowadzi to do konieczności uzyskania zezwolenia sądu. Jeżeli wystąpienie o zgodę sądu groziłoby niebezpieczeństwem utraty życia czy też innymi poważnymi konsekwencjami zdrowotnymi, lekarz może przeprowadzić zabieg również bez zezwolenia sądu.

Zarówno zgoda, jak i sprzeciw mogą być wyrażone ustnie albo przez każde zachowanie, które wyraźnie wskazuje wolę pacjenta (np. kiwnięcie głową, jeśli pacjent nie może mówić). Przy bardziej ryzykownych metodach diagnostycznych lub leczniczych wymagana jest jednak zgoda pisemna.

Niemniej, przeprowadzenie określonego badania albo innych czynności medycznych może być wykonane również w braku zgody, jeżeli ze względu na stan zdrowia danej osoby nie może ona jej wyrazić i jednocześnie nie ma możliwości uzyskania zgody opiekuna.

W przypadku planowanych badań i zabiegów opiekun osoby z niepełnosprawnością powinien wytłumaczyć ich skutki i umożliwić tym samym podjęcie decyzji przez podopiecznego. Natomiast w razie wypadku, lekarze będą mogli przeprowadzić konieczne czynności, nawet bez zgody pacjenta lub jego opiekuna.

1.5 Korzystanie z rachunku bankowego

Każda osoba pełnoletnia może otworzyć konto w banku. Działalność banku jest szczegółowo regulowana przepisami prawa, stąd możliwość oszukania osoby z niepełnosprawnością zdaje się być niewielka. Samo założenie konta wiąże się z koniecznością podpisania dużej ilości dokumentów i oświadczeń, które mogą być skomplikowane i długie. Co więcej, niektóre produkty oferowane przez banki mogą być skomplikowane i ryzykowne np. lokaty strukturyzowane, fundusze inwestycyjne, których osoba z niepełnosprawnością może nie zrozumieć. W związku z tym, osoba z niepełnosprawnością powinna udać się do banku razem z jej opiekunem, który zapozna się z wszelkimi dokumentami i będzie mógł w prostych słowach wytłumaczyć wszelkie niejasności.

Należy także pamiętać, że wszelkie umowy bankowe zawierane są na wzorcach, co oznacza, że można w banku poprosić o wzór umowy na dłuższy czas przed jej podpisaniem, aby zapoznać się z nim bez pośpiechu w domu. Podobnie jest z większością produktów bankowych. Ze względu na obszerność dokumentów bankowych warto udać się do banku z wyprzedzeniem (np. tydzień wcześniej) i uzyskać takie wzorce. Tym sposobem łatwiej jest zapoznać się z nimi dokładnie czy porównać różne oferty. Często wzory umów dostępne są także w Internecie na stronach banków.

Korzystanie z rachunku bankowego jest rozwiązaniem bardziej racjonalnym, aniżeli korzystanie z gotówki, przede wszystkim ze względu na możliwość wprowadzenia limitów dziennych przy dokonywaniu transakcji kartą płatniczą, wypłat z bankomatu czy nawet transakcji internetowych.

Co więcej, zapewnia ono większą kontrolę nad wydatkowanymi środkami ze względu na dostępność przejrzystych, miesięcznych wyciągów. Opiekun osoby z niepełnosprawnością może zostać ustanowiony pełnomocnikiem dla danego rachunku, co zapewni mu pełny podgląd wszelkich operacji, a także korzystanie ze zgromadzonych tam środków dla zaspokajania potrzeb osoby z niepełnosprawnością.

W przypadku korzystania z karty płatniczej należy uczulić podopiecznego co do nieumieszczania numeru PIN w pobliżu karty np. poprzez jego zapisanie na kartce i podpięcie do karty, a także co do niepodawania tego kodu nikomu, poza osobami zaufanymi.

Ustanowienia pełnomocnika do danego rachunku bankowego dokonuje się w placówce banku.

1.6 Umowy związane z życiem codziennym

1.6.1 Zawieranie umów

Korzystanie z telefonu komórkowego, telewizji czy Internetu wiąże się z koniecznością zawarcia umowy na dostarczanie takich usług. Podobnie jeśli chodzi o umowy na dostawę prądu i wody. Tego typu umowy mogą być, podobnie jak umowy bankowe, długie i niezrozumiałe. Również i w tym przypadku sprzedawcy korzystają z wzorców, z którymi możemy zapoznać się jeszcze przed zawarciem umowy, zarówno w placówce danego sprzedawcy, jak i w Internecie.

Należy jednak pamiętać, że dostawcy usług telekomunikacyjnych bardzo często zawierają w umowach postanowienia o uruchomieniu na start usług dodatkowych czy usług premium, które są doliczane do rachunku dopiero po jakimś czasie np. po 3 miesiącach od zawarcia umowy. Z tego względu uprzednie zapoznanie się z całością umowy da nam możliwość przygotowania się na taką okoliczność i umożliwi rezygnację z dodatków, których nie potrzebujemy. Pozwoli to również na kalkulację miesięcznych kosztów, które będziemy musieli ponieść przez cały okres na jaki zawrzemy umowę.

Zwykle umowy o dostarczenie usług telekomunikacyjnych są zawierane na 2/3 lata, natomiast umowy na dostawę prądu i wody mogą zostać zawarte na czas nieokreślony, tj. bez konieczności ich przedłużania nawet przez kilka lat.

1.6.2 Rezygnacja z umów zawartych z akwizytorami i przez telefon

Coraz więcej firm próbuje sprzedawać swoje produkty przez telefon lub nawet odwiedzając potencjalnych klientów w ich domach. Przepisy prawa regulują tego typu formy sprzedaży w szczególny sposób, przyznając większą ochronę kupującym ze względu na wywieraną przez sprzedawców presję.

Należy pamiętać, że w przypadku zawarcia takiej umowy przez telefon czy poza lokalem sprzedawcy np. w domu, przysługuje nam prawo do odstąpienia od niej **w terminie 14 dni, bez podawania przyczyny**. O tym prawie zawsze powinniśmy zostać poinformowani przez sprzedającego przy zawarciu umowy. Dodatkowo sprzedawca powinien przekazać nam formularz odstąpienia od umowy.

Termin 14 dni jest liczony od dnia otrzymania rzeczy (jeśli zamówiliśmy jakieś przedmioty) albo od dnia zawarcia umowy (w przypadkach, gdy otrzymujemy w zamian usługi).

Dla odstąpienia od umowy możemy złożyć oświadczenie o odstąpieniu na formularzu dostarczonym przez sprzedawcę, a w razie jego braku możemy przygotować oświadczenie na piśmie i przesłać je na adres sprzedawcy. W takim wypadku będziemy musieli zwrócić wszystko co otrzymaliśmy od sprzedawcy, a więc wraz z oświadczeniem

odsyłamy otrzymany od niego przedmiot. Sprzedawca z kolei będzie musiał zwrócić nam wpłacone pieniądze.

1.7 Płatność zobowiązań podatkowych w podatku dochodowym od osób fizycznych (PIT)

W pierwszej kolejności wskazujemy, że poniżej zaprezentowane informacje nie stanowią kompleksowego opracowania w zakresie opodatkowania PIT. Przedstawione zostały jedynie kluczowe informacje związane z rozliczeniami podatkowymi osób fizycznych uzyskujących dochody podlegające opodatkowaniu PIT.

1.7.1 Podstawowe zasady opodatkowania PIT

Każda osoba fizyczna osiągająca dochód, np. z tytułu umowy o pracę, umów cywilnoprawnych (np. umowa zlecenia, umowa o dzieło) albo prowadząca działalność gospodarczą, jest podatnikiem PIT.

Jeżeli podatnik uzyskuje dochody z więcej niż jednego źródła (np. łączy pracę z emeryturą), to opodatkowaniu PIT podlega suma dochodów ze wszystkich źródeł przychodów, przy czym nie wszystkie źródła dochodów rozlicza się łącznie (czasem należy złożyć osobne deklaracje).

PIT wyliczany jest na podstawie uzyskanego przez podatnika dochodu – czyli przychodu pomniejszonego o koszty uzyskania przychodów, a także po odjęciu przysługujących ulg i odliczeń np. składek na ubezpieczenia społeczne, ulgi rehabilitacyjnej.

Przychodami są otrzymane lub postawione do dyspozycji podatnika w roku kalendarzowym pieniądze i wartości pieniężne oraz wartość otrzymanych świadczeń w naturze i innych nieodpłatnych świadczeń. Za koszty podatkowe uznawane są koszty poniesione w celu osiągnięcia przychodów, których przepisy nie wykluczają z kategorii kosztów podatkowych.

1.7.2 Ulgi i zwolnienia

Podstawę opodatkowania PIT mogą zmniejszyć różnego rodzaju ulgi, zwolnienia i odliczenia, takie jak:

- składki do ZUS,
- ulgi rehabilitacyjne,
- darowizny na cele kultów religijnych,
- darowizny związane z działalnością charytatywno–opiekuńczą,
- ulgi związane z badaniem i rozwojem,
- darowizny na cele związane z pożytkiem publicznym,
- darowizny krwi,

- ulga na Internet,
- kwoty, które są wpłacane na Indywidualne Konto Zabezpieczenia Społecznego oraz Indywidualne Konto Zabezpieczenia Emerytalnego.

Aby skorzystać z niektórych ulg, czy odliczeń, konieczne jest posiadanie dokumentów potwierdzających wysokość poniesionych wydatków, takich jak np. faktura, potwierdzenie dokonania przelewu bankowego.

Skorzystanie ze wskazanych ulg i odliczeń oznacza, że PIT do zapłaty będzie mniejszy, dlatego warto sprawdzić czy podatnik może z nich skorzystać. Szczegółowe informacje odnoszące się do możliwości i zasad korzystania z ww. ulg i odliczeń znaleźć można w szczególności w broszurach informacyjnych publikowanych przez Ministerstwo Finansów na stronie internetowej www.finanse.mf.gov.pl. Pomoc w tym zakresie można również uzyskać ze źródeł wskazanych w pkt 1.8.9 poniżej.

1.7.3 Stawki PIT

Stawki PIT są zróżnicowane i zależą od tego, jaką formę rozliczeń z urzędem skarbowym wybiera podatnik.

Dochody uzyskane powyżej kwoty wolnej od podatku (tj. 8.000 zł w 2018 r.) aż do wartości 85.528 zł, są opodatkowane 18% stawką podatku. Natomiast dochody powyżej 85.528 zł objęte są 32% stawką. Od obliczonego podatku należy odliczyć kwotę zmniejszającą podatek.

Skala podatkowa nie dotyczy osób, które m.in. rozliczają się liniowo (19 %.); rozliczają się w formie ryczałtu ewidencjonowanego lub karty podatkowej; rozliczają prywatnie kapitały pieniężne i prawa majątkowe (19%); sprzedają nieruchomości i prawa pokrewne (19%).

Sygnalizacyjnie wskazujemy, że sposób rozliczenia PIT zmieni się w przypadku, gdy dana osoba będzie prowadzić działalność gospodarczą.

1.7.4 Opodatkowanie przychodów z najmu

W przypadku wynajmowania mieszkania/lokalu u podatnika powstanie przychód podlegający opodatkowaniu PIT. Rozliczając przychody z najmu można dokonać wyboru (poprzez złożenie oświadczenia do urzędu skarbowego) następujących form opodatkowania:

- opodatkowanie na zasadach ogólnych (wg skali podatkowej – 18% albo 32%),
- rozliczanie najmu w ramach założonej firmy i opodatkowanie go liniowo podatkiem według stawki 19%,
- ryczałt ewidencjonowany (8,5%).

Konsekwencją opodatkowania przychodów z najmu na zasadach ogólnych będzie konieczność doliczania przychodów z najmu do pozostałych przychodów podatnika i następnie opodatkowane odpowiednią stawką podatku (18% albo 32%).

Rozliczanie przychodów z najmu na zasadach zryczałtowanych możesz nastąpić jedynie w przypadku, złożenia urzędowi skarbowemu oświadczenia o wyborze opodatkowania najmu ryczałtem, w terminie do 20 stycznia danego roku, a gdy najem rozpoczyna się w trakcie roku – do dnia uzyskania pierwszego przychodu z najmu. W takiej sytuacji przychodów z najmu nie wykazuje się w PIT-36, lecz należy złożyć osobną deklarację PIT-28. Deklarację PIT-28 składa się w terminie do 31 stycznia roku następującego po danym roku podatkowym. Przychody z najmu opodatkowane ryczałtem nie są zatem sumowane z pozostałymi przychodami, lecz opodatkowane są niezależnie od nich według stawki 8,5%, jednak pod warunkiem, że ich wysokość nie przekracza 100.000 zł. Po przekroczeniu tej kwoty, stawka rośnie do 12,5%.

Alternatywą dla najmu prywatnego jest założenie firmy i wynajem lokalu poprzez działalność gospodarczą. Jest to jednak bardziej skomplikowane rozwiązanie.

1.7.5 Kwota wolna od podatku

W 2018 r. kwota wolna od podatku wynosi 8.000 zł. Oznacza to, że **osoba, która osiągnęła dochód w wysokości mniejszej niż 8.000 zł nie musi płacić PIT**. Okoliczność ta **nie zwalnia jednak z obowiązku złożenia deklaracji do urzędu skarbowego w terminie do 30 kwietnia następującego po roku podatkowym**.

1.7.6 Deklaracje PIT

Podstawowym obowiązkiem podatnika jest **złożenie deklaracji rocznej w terminie do 30 kwietnia roku następującego po roku podatkowym**. Przykładowo – dla dochodów uzyskanych w 2018 roku, deklarację PIT należy złożyć w urzędzie skarbowym do 30 kwietnia 2019 r. Deklarację można złożyć w formie:

- papierowej (na biurze podawczym właściwego urzędu skarbowego lub wysłać listem poleconym za potwierdzeniem odbioru),
- elektronicznej:
 - podpisanej bezpiecznym podpisem elektronicznym (weryfikowanym przy użyciu ważnego kwalifikowanego certyfikatu),
 - podpisanej danymi weryfikującymi,
 - przez wstępnie wypełnione zeznanie podatkowe.

Złożenia zeznania może nastąpić poprzez system eDeklaracje – z wykorzystaniem formularzy interaktywnych, przy użyciu aplikacji „e-Deklaracje Desktop” (do pobrania ze strony internetowej Ministerstwa Finansów www.finanse.mf.gov.pl), albo też przez

oprogramowanie komputerowe zapewniane przez firmy zewnętrzne. Potwierdzeniem złożenia deklaracji w formie elektronicznej jest urzędowe potwierdzenie odbioru (UPO).

Właściwym do złożenia formularzem dla podatników, którzy uzyskują przychody **wyłącznie za pośrednictwem płatnika** (tj. osiągają dochód tylko z umowy o pracę), opodatkowane na zasadach ogólnych przy zastosowaniu skali podatkowej jest formularz **PIT-37**. Deklarację PIT-37 należy wypełnić na podstawie otrzymanych od płatnika informacji – PIT-11 lub PIT-8C. Co do zasady, informacje od płatnika (PIT-8C i PIT-11), przesyłane są podatnikom listem na przełomie lutego i marca.

Formularz PIT zmieni się w przypadku prowadzenia działalności gospodarczej.

Co istotne, kopie złożonych do urzędu skarbowego deklaracji PIT, a także dokumenty służące do ich wypełnienia (np. PIT-11 od pracodawcy, dokumenty poświadczające korzystanie z ulg), należy przechowywać przez 5 lat, licząc od końca roku kalendarzowego, w którym upłynął termin płatności podatku. Przykładowo, deklaracje za rok 2017 (które składa się do 30 kwietnia 2018 r.) należy przechowywać do końca 2023 r. W przypadku złożenia deklaracji w formie elektronicznej, należy pamiętać aby po przesłaniu deklaracji pobrać i wydrukować Urzędowe Poświadczenie Odbioru i również przechowywać je we wskazanym powyżej terminie.

1.7.7 Pobór PIT

PIT jest pobierany w następujących formach:

- potrącany z wynagrodzenia przez pracodawcę w trakcie roku podatkowego (zaliczki),
- uiszczany w trakcie roku podatkowego bezpośrednio przez podatnika prowadzącego działalność gospodarczą, w formie zaliczek miesięcznych lub kwartalnych, przy czym podatnicy mogą wybrać uproszczoną formę opłacania zaliczek, na podstawie danych za poprzedni rok lub lata podatkowe,
- uiszczany przez podatnika przy rozliczeniu rocznym (np. od alimentów).

1.7.8 Właściwość miejscowa urzędów skarbowych

Podstawowym kryterium, na podstawie którego ustala się właściwość miejscową urzędu skarbowego w zakresie PIT, jest **miejsce zamieszkania podatnika w ostatnim dniu roku podatkowego**, a nie miejsca zameldowania.

Deklaracje PIT składa się do urzędu skarbowego właściwego dla faktycznego miejsca zamieszkania podatnika na dzień 31 grudnia danego roku.

Przykładowo, właściwy dla rozliczeń osoby z niepełnosprawnością intelektualną, w zakresie PIT za 2018 r., będzie urząd skarbowy właściwy ze względu na miejsce zamieszkania osoby z niepełnosprawnością na dzień 31 grudnia 2018 r.

Może zdarzyć się tak, że dana osoba w ciągu roku podatkowego zmieni miejsce zamieszkania, trwale lub tymczasowo. W takim przypadku nawet jeśli przez większą część roku zamieszkiwała w jednym miejscu, a do drugiego przeprowadziła się pod koniec roku, złoży swoje zeznanie PIT w urzędzie skarbowym właściwym dla drugiego adresu, o ile mieszkała tam w dniu 31 grudnia danego roku.

Regułę tą stosujemy, także gdy przeprowadzka następuje po zakończeniu roku podatkowego, ale jeszcze przed złożeniem zeznania rocznego PIT, na przykład w połowie stycznia.

Informowanie urzędu skarbowego o zmianie miejsca zamieszkania nastąpi bezpośrednio w składanym rozliczeniu PIT (nie trzeba informować urzędów skarbowych o zmianie miejsca zamieszkania). Nowy adres należy wpisać w formularzu PIT za dany rok podatkowy.

Przyjmuje się, że **miejsce zamieszkania to miejscowość, w której dana osoba przebywa z zamiarem stałego pobytu**. Miejscowość ta stanowi **centrum jej interesów życiowych i majątkowych**. Można mieć tylko jedno miejsce zamieszkania. Osoba związana z wieloma miejscowościami powinna zdefiniować jako miejsce zamieszkania to, z którym jest najściślej związana. **Miejsce zamieszkania nie musi pokrywać się z adresem zameldowania**. Meldunek służy jedynie potwierdzeniu faktu stałego lub czasowego pobytu danej osoby w określonym lokalu. Nie ma on znaczenia w kontekście ustalania właściwości miejscowej organów podatkowych w sprawach PIT.

1.7.9 Pomoc w wypełnieniu odpowiedniej deklaracji PIT

W okresie rozliczeń rocznych PIT Ministerstwo Finansów wraz z urzędami skarbowymi uruchamiają **okresowe punkty obsługi podatników**. Działają one w urzędzie miasta lub gminy, w bibliotekach publicznych, w miejskich ośrodkach kultury. Warto także pamiętać, że w okresie składania zeznań, w Ministerstwie Finansów oraz w urzędach skarbowych odbywają się dyżury telefoniczne, w czasie których eksperci odpowiadają na pytania podatników. Pomoc można uzyskać również od **konsultantów infolinii Krajowej Informacji Skarbowej**. Pomoc w zakresie rozliczeń w PIT udzielania jest pod wskazanymi poniżej numerami telefonów:

- 22 330 03 30 (z telefonów komórkowych);
- 801 055 055 (z telefonów stacjonarnych).

W poprzednich latach Ministerstwo Finansów tworzyło także, w większych centrach handlowych w całej Polsce, specjalne **punkty porad**, gdzie można było uzyskać pomoc w zakresie rozliczeń PIT.

1.8 **Możliwość uczestniczenia w wyborach**

Możliwość udziału w wyborach jest jednym z ważniejszych praw przysługujących obywatelom, dlatego każdy, kto nie został ubezwłasnowolniony, może w nich uczestniczyć i oddać swój ważny głos. Głosować można zarówno w lokalu wyborczym, jak i korespondencyjnie.

Umożliwienie i zachęcanie do wpływu na kształt państwa poprzez branie udziału w wyborach powinno stanowić część działań ukierunkowanych na zapewnienie osobom z niepełnosprawnościami normalnego życia i ich aktywizację. Odebranie tego prawa, jako rezultat ubezwłasnowolnienia, należy oceniać negatywnie, dlatego skorzystanie z tego środka powinno być ostatecznością. Należy pamiętać, że możliwość działania w ramach społeczeństwa obywatelskiego może przyczynić się do zacierania granic w tymże społeczeństwie, pomiędzy osobami z niepełnosprawnościami i pełnosprawnymi.

Szczegółowe informacje:

Głosowanie w lokalu wyborczym właściwym dla miejsca zamieszkania wymaga posiadania przy sobie dowodu osobistego i poprawnego wypełnienia karty do głosowania. Ze względu na to, że karty do głosowania, zwłaszcza w wyborach parlamentarnych, mogą okazać się skomplikowane, zaleca się wspólną wizytę z opiekunem osoby z niepełnosprawnościami, który wytłumaczy jak należy zaznaczyć oddanie głosu na danego kandydata. Należy jednak pamiętać, że wybory są tajne, dlatego samo oddanie głosu przez osobę z niepełnosprawnością powinno nastąpić samodzielnie. Niepoprawne wypełnienie karty do głosowania (np. zaznaczenie kilku kandydatów z danej listy) będzie skutkowało nieważnością głosu.

Z możliwości głosowania korespondencyjnego mogą korzystać osoby o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności. Zamiar głosowania w taki sposób należy zgłosić najpóźniej do 15 dni przed wyborami do urzędu gminy, w której dana osoba stale zamieszkuje i jest ujęta w rejestrze wyborców. Zgłoszenie może nastąpić ustnie, pisemnie, faksem lub w formie elektronicznej. W Internecie dostępne są formularze zgłoszeniowe, które należy wypełnić wpisując dane osobowe takie jak imiona, nazwisko, imię ojca, data urodzenia, numer PESEL, a także adres stałego zamieszkania.

W przypadku wyborów prezydenckich (ze względu na możliwość wystąpienia dwóch tur) wystarczające jest jedno zgłoszenie.

Po dokonaniu zgłoszenia, najpóźniej na 7 dni przed wyborami, karta do głosowania zostanie dostarczona pocztą na wskazany adres. Wypełnioną kartę do głosowania należy umieścić w kopercie zwrotnej, która przyjdzie razem z kartą do głosowania.

Kartę do głosowania należy umieścić w kopercie zwrotnej i wysłać do komisji wyborczej właściwej dla miejsca zamieszkania wyborcy. Zgłoszenie zamiaru głosowania korespondencyjnego nie wyłącza możliwości udania się do lokalu wyborczego wraz z dostarczoną kartą głosowania.

1.9 Obowiązek meldunkowy

Osoby mieszkające w Polsce są objęte obowiązkiem meldunkowym, tj. obowiązkiem zgłoszenia swojego miejsca zamieszkania w urzędzie, najpóźniej w 30. dniu od zmiany miejsca zamieszkania. W razie przeprowadzki musimy zatem zgłosić wymeldowanie się z dotychczasowego miejsca zamieszkania i jednocześnie zameldować w innym.

Szczegółowe instrukcje:

Zgłoszenia należy dokonać w urzędzie gminy właściwej dla naszego miejsca zamieszkania (zazwyczaj jest to wydział spraw obywatelskich).

Należy wypełnić wniosek o zgłoszenie pobytu czasowego (jeżeli mieszkamy gdzieś tymczasowo, ale dłużej niż trzy miesiące) lub stałego. Równocześnie można mieć jedno miejsce pobytu stałego i jedno miejsce pobytu czasowego.

Formularz zgłoszenia pobytu stałego jest dostępny pod adresem:

<https://obywatel.gov.pl/documents/10181/0/Zg%C5%82oszenie+pobytu+sta%C5%82ego+2018.pdf/f0d53129-0104-4bb5-82ff-e37be3a5010b>

Formularz zgłoszenia pobytu czasowego jest dostępny pod adresem:

<https://obywatel.gov.pl/documents/10181/0/Zg%C5%82oszenie+pobytu+czasowego+2018.pdf/8cff78fe-3337-49fa-b308-d89ef5996b9e>

- oba formularze są również dostępne w każdym urzędzie.

Wraz z wnioskiem należy przedstawić dokument potwierdzający własność lokalu (np. umowa darowizny, odpis z księgi wieczystej naszej nieruchomości) albo inny dokument wskazujący, że możemy w danym lokalu mieszkać (np. umowa najmu mieszkania komunalnego).

Zameldowania osoby z niepełnosprawnością, która jest ubezwłasnowolniona całkowicie lub częściowo może dokonać jej przedstawiciel ustawowy (np. rodzic), ale także opiekun faktyczny sprawujący opiekę w miejscu wspólnego przebywania z osobą z niepełnosprawnością. Zameldowania może także dokonać pełnomocnik, który posiada od osoby z niepełnosprawnością pełnomocnictwo pisemne (por. wzór zawarty w punkcie 1.2.2 Poradnika).

1.10 Załatwianie spraw urzędowych przez Internet

Utworzenie profilu zaufanego ePUAP (Elektroniczna Platforma Usług Administracji Publicznej) umożliwi dokonywanie czynności urzędowych, które normalnie wiążą się z koniecznością udania się do urzędu, przez Internet (np. zameldowanie się na pobyt stały/czasowy, uzyskanie odpisów aktów stanu cywilnego m.in. aktu zgonu czy urodzenia, zgłoszenie darowizny w urzędzie skarbowym).

Szczegółowe informacje:

Profil ePUAP zakłada się przez Internet, ale dla jego potwierdzenia niezbędna jest wizyta w jednym z punktów potwierdzających (urzędy i niektóre banki). Ma to na celu zweryfikowanie tożsamości. Niektóre banki umożliwiają założenie profilu ePUAP całkowicie drogą internetową – poprzez bankowość elektroniczną. Nie jest wtedy konieczne udanie się do jednego z punktów w celu weryfikacji tożsamości. Aby założyć profil ePUAP w ten sposób, należy po zalogowaniu do bankowości internetowej wyszukać w platformie możliwość założenia profilu. Jest to czynność prosta i szybka.

Listę punktów potwierdzających znajdziemy pod adresem:

<https://int.pz.gov.pl/pz/confirmationPointAddressesList>

Rejestracja odbywa się na stronie internetowej: <https://pz.gov.pl/pz/index> po kliknięciu w zakładkę „Zarejestruj się”.

01 Co to jest Profil Zaufany?

Profil Zaufany to **bezpłatne narzędzie**, dzięki któremu można załatwiać sprawy urzędowe **online** w serwisach administracji publicznej, **bez wychodzenia z domu**.

Teraz możesz założyć i potwierdzić Profil Zaufany online za pośrednictwem **bankowości elektronicznej**

Dodatkowo, możesz założyć Profil Zaufany przez internet i potwierdzić go w **Punkcie Potwierdzającym** ▶

02 Jak założyć i potwierdzić?

24h/7 dni w tygodniu – Profil Zaufany możesz założyć i potwierdzić w pełni online przy pomocy **zewnętrznego dostawcy tożsamości**, np. banku

krok 1 W systemie bankowości elektronicznej twojego banku, **wypełnij formularz o założenie Profilu Zaufanego**

krok 2 Operację potwierdź **bankowym kodem autoryzacyjnym**. Na Twój adres mailowy otrzymasz potwierdzenie założenia konta

03 Co mogę załatwić?

- Podpisać **JPK_VAT**
- Złożyć **wniosek o rejestrację działalności** gospodarczej
- Zgłosić utratę **dokumentu tożsamości**
- Wystąpić o **Europejską Kartę Ubezpieczenia Zdrowotnego**
- Załatwić **sprawy urzędowe** dla swojej **rodziny**: becikowe, świadczenia rodzicielskie, Karta Dużej Rodziny, Świadczenie o Funduszu Alimentacyjnym
- Uzyskać **odpis aktu stanu cywilnego**
- **Dziesiątki innych spraw**

Po kliknięciu pojawi się nam strona, na której będziemy musieli uzupełnić wszystkie pola podać nasze dane, a następnie kliknąć „Zarejestruj się”.

Dane logowania * - pola wymagane

Identyfikator użytkownika * ? Pole nie może być puste.

Hasło * ?

Potwierdź hasło *

Dane osobowe

Pierwsze imię *

Drugie imię

Nazwisko *

PESEL *

Dane kontaktowe

Adres e-mail *

Numer telefonu * ?

Metoda autoryzacji * Autoryzacja SMS ?

Zapoznałem się z [zakresem i warunkami korzystania z ePUAP \(PDF, 926 KB\)](#)

[Przeczytaj, jak przetwarzamy Twoje dane](#)

Anuluj Zarejestruj się ▶

Po tym kroku należy wprowadzić kod SMS, który zostanie dostarczony na podany numer telefonu.

W ciągu dwóch tygodni od zarejestrowania się na stronie internetowej, należy udać się do jednego z punktów potwierdzających wraz z dokumentem tożsamości.

Po dokonaniu potwierdzenia będziemy mogli korzystać z wszystkich usług dostępnych przez Internet.

2. DZIEDZICZENIE

Dziedziczenie wiąże się z przekazaniem majątku dzieciom po śmierci rodziców. Dla zabezpieczenia jak najlepszego bytu osoby z niepełnosprawnością niezbędnym jest podjęcie zawczasu kroków mających na celu ustalenie stanu majątku, w tym ewentualnych długów, oraz kręgu osób, którym majątek spadkowy przypadnie.

2.1 Ustalenie majątku wchodzącego w skład masy spadkowej i ewentualnych długów

Pierwszym krokiem w celu zabezpieczenia majątku rodzica przekazywanego na potrzeby potomka z niepełnosprawnością i innych dzieci powinno być sprawdzenie, co wchodzi w skład tego majątku.

W tym celu należy ustalić, czy rodzic jest właścicielem w szczególności:

- nieruchomości;
- przedmiotów znajdujących się na niej, w tym przedmiotów znajdujących się w mieszkaniu;
- konta bankowego;
- przedmiotów o znacznej wartości (np. biżuterii, papierów wartościowych, antyków).

Należy pamiętać, że dziedziczone są również długi. Należy zatem ustalić, czy rodzic posiada długi, w szczególności wobec banków (np. kredyt, pożyczka, kredyt na zakup sprzętu RTV/AGD), firm udzielających pożyczek (tzw. parabanków), firm skupujących wierzytelności itd. Może się bowiem okazać, że posiadane mienie nie wystarcza na spłatę zadłużenia.

Informacje te należy przede wszystkim pozyskać bezpośrednio od rodziców. W tym celu warto, aby rodzic dokonał spisu rachunków bankowych, lokat, polis, papierów wartościowych oraz innego majątku, a także aby przechowywał te dokumenty w jednym miejscu, np. razem z testamentem, tak aby na wypadek śmierci można było w łatwy sposób je odnaleźć. Jeśli nie będzie to możliwe, niektóre informacje (np. dotyczące zaciągniętych pożyczek) będą możliwe do ustalenia dopiero po śmierci rodzica, w ramach spisu inwentarza przeprowadzanego przez komornika.

Ustalenie rachunku bankowego należącego do rodzica jest ułatwione ze względu na to, że banki mają dostęp do ogólnej bazy danych nazywanej **Centralną Informacją o Rachunkach Bankowych**. Jest to nic innego jak baza, która zawiera informacje o tym czy dana osoba jest właścicielem rachunku bankowego, a jeśli tak, to w jakim banku (sama baza nie daje wiedzy o stanie konta).

Szczegółowe instrukcje:

Zapytanie składa się poprzez złożenie odpowiedniego wniosku w dowolnym banku. Może być to zatem bank, w którym posiadamy konto lub każdy inny bank.

Druki wniosków są dostępne w placówce banku oraz w Internecie. We wniosku trzeba wymienić dużą liczbę informacji, dlatego zalecamy aby przy wypełnianiu wniosku osobę z niepełnosprawnością wsparła inna osoba. Zalecamy także uprzednie udanie się do banku lub wydrukowanie wniosku z Internetu, zapoznanie się z nim i uzupełnienie go w domu.

Wraz z wnioskiem należy udowodnić, że jesteście spadkobiercami danej osoby, musimy zatem przedstawić notarialne lub sądowe poświadczenie dziedziczenia (dokładne informacje jak je uzyskać znajdują się w punkcie 2.3)

Usługa ta jest odpłatna, każdy bank określa opłatę w tabeli opłat właściwej dla naszego rachunku bankowego. Zalecamy zapytanie pracownika banku o wysokość opłaty.

Po weryfikacji wniosku i przedstawionych dokumentów bank skieruje zapytanie do innych banków, które w ciągu 3 dni przekażą informację zwrotną o tym czy osoba o wskazanych danych posiada w zapytanych bankach konto. Bank, do którego złożyliśmy wniosek, w ciągu kilku kolejnych dni powinien przekazać nam informacje jakie uzyskał od innych banków. Pozwoli to ustalić czy zmarły rodzic posiadał rachunki bankowe, o których nie wiemy.

2.2 Ustalenie kręgu podmiotów uprawnionych do spadku w przypadku dziedziczenia

Aby zabezpieczyć sytuację dziecka z niepełnosprawnością, należy ustalić, czy dziecko nabędzie po śmierci rodzica cały jego majątek, czy też majątek ten przypadnie mu razem z innymi osobami, np. z rodzeństwem.

W tym celu należy zbadać:

- czy rodzic sporządził testament, a jeśli tak – o jakiej treści;
- krąg osób uprawnionych do dziedziczenia ustawowego po rodzicu;
- krąg osób uprawnionych do zachowku po rodzicu.

2.2.1 Dziedziczenie testamentowe

Jeżeli krąg uprawnionych do spadku jest znany i ograniczony do jednej osoby, tj. w sytuacji, gdy dziecko z niepełnosprawnością nie ma rodzeństwa ani drugiego rodzica, sporządzenie testamentu nie jest niezbędnie konieczne. Zalecamy jednak jego sporządzenie. Dzięki temu wola rodzica będzie znana i znajdzie odzwierciedlenie w uroczystym dokumencie.

Przy większej liczbie potencjalnych spadkobierców, do rodzica należy podjęcie decyzji o akceptacji ustawowych reguł dziedziczenia lub o ich zmianie, poprzez ustanowienie testamentu.

Do sporządzenia testamentu wystarczy spisanie go przez spadkodawcę, podpisanie go i opatrzenie datą. **Co ważne, testament musi być w całości spisany odręcznie.** W

przeciwnym przypadku (np. spisanie testamentu na komputerze i podpisanie wydruku) testament będzie nieważny.

Jeśli spadkodawca nie jest osobą głuchą lub niemą, może sporządzić testament także poprzez ustne oświadczenie swojej woli wobec wójta, burmistrza, prezydenta miasta, starosty, marszałka województwa, sekretarza powiatu albo gminy lub kierownika urzędu stanu cywilnego. Oświadczenie spadkodawcy jest następnie spisywane w protokole z podaniem daty sporządzenia oraz odczytane spadkodawcy w obecności świadków. Protokół jest podpisywany przez spadkodawcę, jeśli może to uczynić, oraz świadków.

Zalecaną formą sporządzenia testamentu jest **akt notarialny**, przygotowywany przez notariusza w kancelarii lub poza nią. Notariusz, jako osoba wykonująca zawód zaufania publicznego, jest zobowiązany upewnić się, że spadkodawca rozumie testament oraz skutek jego sporządzenia.

Testament może też nakładać na spadkobierców **polecenie**. Spadkodawca może w testamencie nałożyć na osobę, której zapisuje spadek, obowiązek określonego działania np. obowiązek sprawowania opieki nad członkiem rodziny z niepełnosprawnością i zapewnienia mu środków do życia z przekazanego majątku.

Należy pamiętać, że jeżeli osoba otrzymująca spadek nie chce wykonać polecenia, istnieje możliwość żądania jego wykonania przez spadkobierców na drodze sądowej. Może więc wypełnienia polecenia żądać inny spadkobierca (np. brat od obciążonej poleceniem siostry), wykonawca testamentu lub organ publiczny, jeżeli polecenie ma na względzie interes społeczny.

Spadkodawca może również zobowiązać spadkobiercę (zarówno ustawowego, jak i testamentowego) do spełnienia określonego świadczenia (np. zapłata określonej kwoty pieniędzy, przekazanie kilku przedmiotów ze spadku) na rzecz wskazanej osoby. Osoba ta nie będzie jednocześnie spadkobiercą. Jest to tzw. **zapis testamentowy**.

Świadczenia przy zapisie mogą być zarówno jednorazowe, jak i okresowe (np. miesięczne). Przedmiot zapisu niekoniecznie musi należeć do spadku. W takim wypadku spadkobierca będzie musiał nabyć przedmiot zapisu i przekazać go zapisobiercy.

Wykonania zapisu może żądać osoba, na rzecz której zapis ustanowiono. Jeśli spadkodawca w testamencie nie określił inaczej, wykonania zapisu można żądać od razu po śmierci spadkodawcy. Spadkobierca będzie zobowiązany do przekazania zapisobiercy przedmiotów wskazanych przez spadkodawcę.

Zapis może znaleźć zastosowanie w przypadku, gdy rodzic chce, aby tylko jedno z dzieci było spadkobiercą i było zobowiązane dopełnić wszystkich formalności związanych z dziedziczeniem, a jednocześnie jego wolą jest przekazanie części swojego majątku dziecku z niepełnosprawnością, w celu zapewnienia mu odpowiednich warunków do życia.

Przykład:

Rodzik posiadający dwójkę dzieci, w tym jedno dziecko z niepełnosprawnością, ustanawia spadkobiercą tylko jedno ze swoich dzieci. W skład spadku wchodzi samochód i dwie nieruchomości, w tym jedna przystosowana do potrzeb osoby z niepełnosprawnością. Jednocześnie ustanawia zapis na rzecz drugiego, dziecka z niepełnosprawnością, w którym zobowiązuje spadkobiercę do przekazania nieruchomości (przystosowanej do jego potrzeb) na jego rzecz. Spadkobierca musi przekazać wskazaną nieruchomość swojemu bratu lub siostrze, reszta spadku pozostaje natomiast dla niego.

W przypadku braku testamentu to przepisy prawa określają, kto odziedziczy majątek.

2.2.2 Dziedziczenie ustawowe

Pierwszą grupą osób, które dziedziczą po zmarłym w przypadku braku testamentu jest małżonek zmarłego i jego dzieci. W przypadku posiadania większej ilości dzieci, część jaką odziedziczy małżonek nie może być mniejsza niż jedna czwarta całego spadku. W przypadku braku małżonka całość spadku otrzymują dzieci zmarłego. Jeżeli dziecko zmarłego nie dożyło dziedziczenia, jego część spadku przypadnie z kolei jego dzieciom (tj. po dziadku, którego syn zmarł wcześniej, dziedziczą wnuki).

Drugą grupą osób, które dziedziczą po zmarłym (a więc w przypadku braku dzieci) jest małżonek i rodzice. Małżonek w takim wypadku dziedziczy co najmniej połowę spadku. W przypadku braku małżonka całość przypadnie rodzicom zmarłego. Przepisy określają także dalszych spadkobierców.

Należy pamiętać o instytucji **zachowku**, który ma zastosowanie w przypadku sporządzenia testamentu. **Instytucja zachowku przewiduje, że zstępni** (czyli dzieci, wnuki, dzieci wnuków itd.), **małżonek oraz rodzice spadkodawcy są uprawnieni do otrzymania w pieniądzu wartości części spadku, który otrzymaliby jeżeli doszłoby do dziedziczenia z mocy ustawy**. Znaczą to tyle, że jeżeli spadkodawca spisał testament i pozostawił cały majątek dla swojego dziecka z niepełnosprawnością, a jednocześnie przy życiu pozostaje jego małżonek i inne dzieci, to będą mogli oni ubiegać się o zapłatę zachowku po zmarłym od spadkobiercy testamentowego, czyli dziecka z niepełnosprawnością.

Nie oznacza to jednak, że wszystkie wymienione osoby mogą jednocześnie żądać określonej kwoty jako zachowku. Również tutaj istnieje podział na grupy, a więc jeżeli przy życiu pozostaje dziecko z niepełnosprawnością, któremu w testamencie zapisano cały spadek oraz jego rodzeństwo, a także rodzice zmarłego (czyli dziadkowie dziecka z niepełnosprawnością), to tylko dzieci zmarłego będą mogły wystąpić z roszczeniem o zachówek do swojego brata lub siostry z niepełnosprawnością. Dziadkowie nie będą mieli takiej możliwości, ponieważ wymienieni są w następnej grupie dziedziczenia.

2.2.3 Wykonawca testamentu

Jeśli ustalenie kręgu spadkobierców może okazać się problematyczne, z uwagi np. na skomplikowaną sytuację rodzinną zmarłego rodzica, warto rozważyć powołanie w testamencie wykonawcy testamentu. Osoba ta ma za zadanie zarządzanie majątkiem spadkowym, spłacenie długów spadkowych, wykonanie nałożonych na spadkobierców zapisów i poleceń.

Gdy ustalony zostanie krąg spadkobierców, wykonawca wydaje spadkobiercom majątek spadkowy.

Jeśli więc na jednego ze spadkobierców zostanie nałożone polecenie zajmowania się interesami osoby z niepełnosprawnością, wykonawca może wykorzystywać majątek spadkowy by wykonywać to polecenie do momentu ustalenia się kręgu spadkobierców i wydania im majątku.

2.3 Czynności po śmierci rodzica

2.3.1 Czynności związane z pogrzebem

O śmierci każdej osoby trzeba niezwłocznie zawiadomić lekarza. Powinien być to lekarz, który w okresie 30 dni przed śmiercią udzielał zmarłemu świadczeń lekarskich. Jeśli sprowadzenie tego lekarza jest utrudnione, należy wezwać lekarza z ośrodka zdrowia lub szpitala właściwego dla miejsca śmierci. W tym celu możemy zadzwonić pod numer 999 lub 112 albo bezpośrednio do lekarza, jeśli to możliwe.

Lekarz musi stwierdzić zgon oraz wystawić **kartę zgonu**. Dokument ten jest niezbędny do podejmowania dalszych czynności, w tym do przewiezienia zwłok do kostnicy przez zakład pogrzebowy.

W razie śmierci w szpitalu kartę zgonu powinniśmy otrzymać od razu. Szczegółowych informacji udzieli personel szpitala.

W ciągu 3 dni od wystawienia karty zgonu należy zgłosić zgon w urzędzie stanu cywilnego właściwego dla miejsca zgonu.

Kierownik urzędu stanu cywilnego sporządzi akt zgonu oraz wyda nam bezpłatnie 1 odpis skrócony aktu zgonu.

W razie potrzeby, dodatkowe odpisy skrócone aktów stanu cywilnego można uzyskać w dowolnym urzędzie stanu cywilnego.

W celu uzyskania odpisów należy uiścić opłatę w wysokości 22 zł za każdy odpis skrócony.

Dodatkowe informacje na temat uzyskiwania odpisu aktu urodzenia lub śmierci możemy znaleźć na rządowej stronie internetowej pod adresem:

<https://obywatel.gov.pl/malzenstwo/uzyskaj-odpis-aktu-stanu-cywilnego-urodzenia-malzenstwa-zgonu#scenariusz-w-urzedzie>

Wniosek można złożyć również przez Internet, przy pomocy profilu zaufanego ePUAP.

Z odpisem aktu zgonu oraz kartą zgonu należy udać się do administracji cmentarza, na którym chcemy zorganizować pochówek.

2.3.2 Spadek

W przypadku powołania do dziedziczenia, spadkobierca musi udać się do sądu albo notariusza, by dokonać wymaganych formalności. Do tych formalności należy złożenie oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku, a w razie przyjęcia spadku, uzyskanie sądowego stwierdzenia nabycia spadku lub notarialnego poświadczenia dziedziczenia.

Jeśli chodzi o przyjęcie lub odrzucenie spadku, spadkobierca może:

- (a) **Przyjąć spadek wprost** – bierze wtedy na siebie pełną odpowiedzialność za ewentualne długi spadkodawcy (nawet te o których nie wiedział); jest to rozwiązanie z oczywistych względów niezalecane, choć może być rozważane przez spadkobierców (motywowane moralnym obowiązkiem przyjęcia odpowiedzialności za zmarłego czy szczególną więzią ze zmarłym);
- (b) **Przyjąć spadek z dobrodziejstwem inwentarza** – spadkobierca nie odpowiada za długi spadkodawcy, są one spłacane tylko ze składników majątku wchodzących w skład spadku, a majątek osobisty spadkobiercy (jeśli istnieje) jest bezpieczny; jest to rozwiązanie, które znajdzie zastosowanie, jeśli nie zostanie zastosowana inna możliwość;
- (c) **Odrzucić spadek** – nie dojdzie wtedy do dziedziczenia.

Koszty działania przed sądem czy notariuszem są zasadniczo jednakowe, choć wysokość opłaty pobieranej przez notariusza (taksy notarialnej) może podlegać obniżeniu po dokonaniu odpowiednich ustaleń. Dodatkowo, postępowanie przed notariuszem może okazać się znacznie szybsze.

Wzór wniosku o stwierdzenie nabycia spadku kierowanego do sądu możemy znaleźć na stronie internetowej jednego z Sądów Rejonowych:

http://rzeszow.sr.gov.pl/boi/ulotki/Wzor_wniosku_o_stwierdzenie_nabycia_spadku.pdf

W przypadku, gdy nie ma pewności co do stanu majątku i ewentualnych długów, absolutnie koniecznym jest skorzystanie z instytucji przyjęcia spadku z dobrodziejstwem inwentarza (bez odpowiedzialności za długi spadkodawcy powyżej odziedziczonego majątku).

Złożenie oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku może być złożone również przez pełnomocnika. Pełnomocnictwo do przyjęcia lub odrzucenia spadku wymaga formy z urzędowo poświadczonym podpisem, a więc np. przed notariuszem.

Szczegółowe instrukcje:

Oświadczenie o przyjęciu spadku można złożyć przed sądem (Sąd Rejonowy, w którego okręgu znajduje się ostatnie miejsce zamieszkania spadkodawcy np. zmarłego rodzica) albo przed dowolnym notariuszem.

Sądowi należy przedstawić wniosek o stwierdzenie nabycia spadku, natomiast notariuszowi po prostu powiedzieć, że chcemy uzyskać poświadczenie dziedziczenia. Dodatkowo należy dołączyć lub przedstawić odpowiednie akty stanu cywilnego (oryginały), takie jak:

- odpis skrócony aktu zgonu spadkodawcy
- odpis skrócony aktu urodzenia spadkobiercy oraz
- testament, jeżeli został sporządzony.

Notariusz będzie mógł dokonać niezbędnych czynności **tylko** jeżeli pojawią się u niego wszystkie osoby będące spadkobiercami ustawowymi bądź testamentowymi (wszystkie dzieci, pozostali przy życiu małżonek zmarłego, ewentualnie inne osoby wskazane w testamencie).

Jeżeli notariusz poweźmie wątpliwość co do tego, czy pojawiły się wszystkie osoby z kręgu spadkobierców, może odmówić dokonania czynności i w takim wypadku niezbędnym będzie przeprowadzenie postępowania sądowego.

2.3.3 Umowy zawarte przez zmarłego rodzica

Może się okazać, że część umów na dostarczania usług (np. woda, ogrzewanie, gaz, prąd, telefon) została zawarta przez rodzica za jego życia i na jego dane. W związku z tym w razie śmierci rodzica może pojawić się konieczność podjęcia działań w celu przeniesienia umowy na nazwisko spadkobiercy albo jej rozwiązania.

Niektóre umowy mogą przewidywać ich wygaśnięcie w razie śmierci osoby, która umowę zawarła. Rozwiązanie następuje jednak zazwyczaj w chwili powiadomienia danej firmy o śmierci odbiorcy usług, tj. po przedstawieniu odpowiednich dokumentów (np. odpisu aktu zgonu).

Jeśli chcemy dalej korzystać z usług, może pojawić się konieczność wizyty w placówce danego dostawcy w celu rozwiązania starej umowy i zawarcia nowej. Umowa może przewidywać również przejście umowy na spadkobierców. Zależy to jednak od konkretnego przypadku i treści zawartych umów.

Warto zatem sprawdzić zawczasu treść wszystkich umów na dostawę poszczególnych usług. Należy zwrócić przede wszystkim uwagę na postanowienia dotyczące procedury postępowania w razie śmierci odbiorcy usług w każdej z takich umów.

Po śmierci rodzica należy każdorazowo zastosować się do danej procedury.

Zalecamy również kontakt z firmą, która dostarcza wskazane usługi. Informacji takich można zasięgnąć również na infolinii danego dostawcy. Nie powinno to jednak zastępować analizy tekstu umowy.

2.4 Podatek od spadków i darowizn

Nabycie majątku w drodze dziedziczenia po zmarłym rodzicu rodzi obowiązek zapłaty podatku od spadków i darowizn jedynie w przypadku, gdy jego wartość przekracza kwotę wolną od podatku oraz gdy nie znajdzie zastosowania zwolnienie opisane poniżej w pkt 2.4.1. **Podatku nie trzeba będzie zapłacić jeżeli nabyty w drodze dziedziczenia spadek po rodzicu nie przekracza 9637 zł (kwota wolna od podatku).** Na kwotę wolną od podatku składać się będzie nie tylko wartość majątku nabywanego w drodze spadku, ale także darowizn jakie zostały przekazane przez rodzica w ciągu ostatnich 5 lat poprzedzających nabycie spadku.

Przykład

Śmierć rodzica nastąpiła w roku 2016. W ciągu ostatnich 5 lat przed śmiercią rodzic przekazał swojemu dziecku jedynie darowiznę pieniężną w wysokości 5000 zł. W skład majątku spadkowego wchodzić będą jedynie środki pieniężne znajdujące się na rachunku bankowym w kwocie 4000 zł, dziecko jest jedynym spadkobiercą ustawowym.

Wartość majątku jaką otrzymało dziecko od rodzica w ostatnich 5 latach wyniosła w sumie 9000 zł (darowizna i wartość spadku), w takim przypadku dziecko nie będzie musiało płacić podatku od spadków i darowizn, ponieważ jest to wartość niższa niż maksymalna kwota wolna od podatku (9637 zł).

Co do zasady podatkowi podlega nabycie majątku o wartości **ponad kwotę wolną od podatku.**

W przypadku, w którym osoba z niepełnosprawnością intelektualną odziedziczyłaby spadek po osobie innej niż jej ojciec czy matka, zasady opodatkowania podatkiem od spadków i darowizn mogą ulec zmianie. Przykładowo, może wystąpić inna kwota wolna od podatku lub też opisane poniżej w pkt 2.4.1 zwolnienie może nie mieć zastosowania.

Istotne jest również to, że od majątku nabytego w drodze spadku nie płaci się podatku dochodowego od osób fizycznych (PIT), nawet jeżeli nabycie będzie podlegało zwolnieniu od podatku od spadków i darowizn.

2.4.1 Zwolnienie z podatku od spadków

Dzieci zmarłej osoby (spadkodawcy) **nie zapłacą podatku niezależnie od wartości majątku nabytego w drodze spadku, jeżeli zostanie spełniony poniższy warunek:**

- dziecko zmarłego rodzica (spadkobierca) **złoży do urzędu skarbowego, na urzędowym formularzu SD-Z2, zawiadomienie o nabyciu spadku w terminie 6 miesięcy od dnia uprawomocnienia się postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku lub od zarejestrowania aktu poświadczenia dziedziczenia.**

W formularzu SD-Z2 należy wskazać cały majątek jaki nabywa się w drodze spadkobrania, gdyż zwolnieniu z podatku od spadków i darowizn podlega tylko majątek ujawniony (wskazany) w złożonym formularzu SD-Z2.

Niespełnienie powyższego warunku tj. niezłożenie zawiadomienia lub złożenie go po 6-miesięcznym terminie **powoduje konieczność zapłaty podatku** (chyba że kwota jest wolna od podatku lub inne zwolnienie ma zastosowanie). Należy zatem pamiętać o jak najszybszym złożeniu zawiadomienia, tak aby zdążyć przed upływem ww. terminu. Zawiadomienie należy złożyć niezależnie od tego, czy nabycie spadku nastąpiło na podstawie postanowienia sądowego, czy też aktu poświadczenia dziedziczenia.

Zwolnienie od podatku jest wyjątkowo możliwe także po upływie 6-miesiący. W takim przypadku, poza złożeniem zawiadomienia SD-Z2, należy wykazać, że osoba z niepełnosprawnością dowiedziała się później o nabyciu spadku.

W zawiadomieniu SD-Z2 należy podać szczegóły na temat otrzymanego spadku, m.in. stopień pokrewieństwa, udział procentowy w nabytym majątku i jego wartość rynkową, w przypadku nieruchomości - jej powierzchnię, w przypadku auta - markę, numer rejestracyjny i rok produkcji.

Zgodnie z ogólną zasadą, zawiadomienie SD-Z2 należy **złożyć w urzędzie skarbowym właściwym dla ostatniego miejsca zamieszkania zmarłego rodzica** (zasady określania miejsca zamieszkania opisane w pkt 1.7.8. powyżej). Jeżeli jednak w skład spadku będzie wchodziła jedna nieruchomość, właściwy będzie urząd skarbowy ze względu na miejsce położenia nieruchomości (niezależnie od tego, gdzie mieszkał przed śmiercią rodzic). Jeżeli w skład spadku będzie wchodziło kilka nieruchomości, właściwy będzie urząd ze względu na miejsce zamieszkania zmarłego rodzica.

Zgłoszenie SD-Z2 można złożyć w formie:

- papierowej (na biurze podawczym właściwego urzędu skarbowego lub wystać listem poleconym za potwierdzeniem odbioru),
- elektronicznej:
 - podpisanej bezpiecznym podpisem elektronicznym (weryfikowanym przy użyciu ważnego kwalifikowanego certyfikatu);
 - za pośrednictwem programu e-Deklaracje, który można pobrać ze strony internetowej ministerstwa finansów.

W praktyce organy podatkowe wymagają aby do zawiadomienia SD-Z2 dołączyć postanowienie sądu o stwierdzeniu nabycia spadku (oryginał lub notarialnie poświadczona kopia). Formularz SD-Z2 można pobrać w urzędach skarbowych (w kancelarii urzędu skarbowego lub na biurze podawczym), a także jest on dostępny na stronie internetowej: <https://www.finanse.mf.gov.pl/inne-podatki/formularze>.

Formularz wymaga podania wielu szczegółowych informacji i jest skomplikowany – zalecamy, aby przy jego wypełnianiu osobę z niepełnosprawnością wspierała jakaś inna osoba.

Jeżeli w skład spadku wchodziła nieruchomość (np. dom czy mieszkanie w bloku) to składając zawiadomienie SD-Z2 warto jednocześnie wystąpić o wydanie przez urząd skarbowy zaświadczenia potwierdzającego, że nabyty w drodze spadku majątek podlega zwolnieniu z podatku od spadków i darowizn. Zaświadczenie takie jest w szczególności wymagane przez notariuszy w przypadku, w którym nabyta w drodze spadku nieruchomość byłaby następnie sprzedawana. Wydanie zaświadczenia podlega opłacie skarbowej w wysokości 17 zł. Opłatę skarbową należy wpłacić na rachunek bankowy właściwego urzędu gminy (dzielnicy) ze względu na siedzibę urzędu skarbowego. Potwierdzenie uiszczenia opłaty skarbowej należy dołączyć do wniosku o wydanie zaświadczenia.

2.4.2 Opodatkowanie spadku

Jeżeli od śmierci rodzica minie więcej niż 6 miesięcy i jeżeli osoba z niepełnosprawnością intelektualną (spadkobierca) nie złoży zgłoszenia SD-Z2 w tym terminie (tzn. nie zostaną spełnione warunki wskazane w pkt 2.4.1 powyżej), to nabyty w drodze spadku majątek będzie podlegał opodatkowaniu ponad kwotę wolną od podatku, tj. 9637 zł. W takim przypadku osoba z niepełnosprawnością intelektualną powinna złożyć we właściwym urzędzie skarbowym (co do zasady urząd właściwy dla zmarłego rodzica – spadkodawcy) **zeznanie podatkowe o nabyciu rzeczy lub praw majątkowych**. Zeznanie należy złożyć **na urzędowym formularzu SD-3**.

Kwotę podatku można pomniejszyć o poniesione koszty, np. koszty pogrzebu, nagrobka, koszty postępowania sądowego. Dokumenty potwierdzające ich poniesienie (np. faktury, rachunki) należy dołączyć do zeznania SD-3.

W zeznaniu SD-3 należy podać szczegóły na temat otrzymanego spadku, m.in. stopień pokrewieństwa, udział procentowy w nabytym majątku i jego wartość rynkową, w przypadku nieruchomości - jej powierzchnię, w przypadku auta - markę, numer rejestracyjny i rok produkcji.

Do zeznania SD-3 należy dołączyć posiadane dokumenty mające wpływ na ustalenie wartości nabywanego w drodze spadku majątku. W praktyce organy podatkowe

wymagają także oryginałów lub kopii poświadczonych notarialnie następujących dokumentów:

- postanowienie sądu o stwierdzeniu nabycia spadku,
- akt zgonu spadkodawcy (rodzica),
- akt urodzenia osoby składającej zeznanie.

Urząd skarbowy może wzywać do przestania innych dokumentów, np. potwierdzających prawo spadkodawcy do nieruchomości, zaświadczenie z banku o wysokości środków znajdujących się na rachunku spadkodawcy na dzień śmierci, kserokopię dowodu rejestracyjnego samochodu.

Zeznanie SD-3 można pobrać w urzędach skarbowych (w kancelarii urzędu skarbowego lub na biurze podawczym), a także jest on dostępny na stronie internetowej: <https://www.finanse.mf.gov.pl/inne-podatki/formularze>

Co do zasady, wypełnione zeznanie **SD-3 należy złożyć w ciągu miesiąca od dnia uprawomocnienia się postanowienia sądu stwierdzającego nabycie spadku albo zarejestrowania aktu poświadczenia dziedziczenia przez notariusza zeznania podatkowego**. Jednakże w przypadku, w którym pomimo przysługującego prawa do zastosowania zwolnienia nie złożono zawiadomienia SD-Z2 w terminie 6-miesięcznym, zeznanie SD-3 należy złożyć jak najszybciej.

W zeznaniu SD-3 **nie obliczamy podatku samodzielnie**. Po złożeniu formularza w urzędzie skarbowym należy **czekać na decyzję urzędu skarbowego (na wydanie decyzji urząd ma 1 miesiąc od złożenia zeznania, ale może to potrwać dłużej), w której wskazana będzie kwota podatku do zapłaty (uwzględniająca kwotę wolną od podatku i skalę podatkową)**. Urząd wylicza kwotę podatku na podstawie danych, które wpisano w formularzu SD-3. Po otrzymaniu decyzji o wysokości podatku będzie 14 dni na jego zapłacenie. Na decyzji powinien znajdować się numer rachunku bankowego, na jaki należy wpłacić należny podatek. Podatek można też będzie wpłacić w powyższym terminie w kasie urzędu skarbowego.

2.4.3 Ulga mieszkaniowa

Ulga mieszkaniowa przysługuje, jeżeli otrzymany spadek podlegał będzie opodatkowaniu na zasadach ogólnych (tj. jeżeli nie skorzystano ze zwolnienia opisanego powyżej w pkt 2.4.1) i jeżeli w skład spadku wchodzić będzie mieszkanie (np. budynek mieszkalny, lokal, spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu lub udział w takim prawie, spółdzielcze prawo do domu jednorodzinnego albo udział w takim prawie). Korzyść z zastosowania ulgi polega na tym, że finalnie podatek do zapłaty będzie niższy. Ulga mieszkaniowa polega na **niewliczaniu do wartości dziedziczonego majątku mieszkania do łącznej wysokości nieprzekraczającej 110 m² ich powierzchni użytkowej (podstawa**

opodatkowania jest obniżana maksymalnie o wartość 110 m² powierzchni mieszkania).

Przykład

Jeżeli w spadku otrzymano mieszkanie o powierzchni 200 m² — ulga obejmie tylko 110 m². Od nadwyżki ponad 110 m², czyli od wartości 90 m² trzeba będzie zapłacić podatek od spadków i darowizn. Jeżeli w spadku otrzyma się tylko część domu, mieszkania albo jednego ze spółdzielczych praw — wysokość ulgi będzie odpowiednia do wielkości otrzymanego udziału. Na przykład jeśli otrzymano połowę mieszkania o powierzchni 200 m² — ulga obejmie 55 m², czyli połowę ze 110 m². Podatek od spadków i darowizn trzeba będzie zapłacić od wartości 145 m². Jeżeli w spadku otrzymano nieruchomości o powierzchni 100 m² lub mniejsze – ulga obejmuje całe mieszkanie, a zatem nie trzeba będzie płacić podatku w ogóle.

Aby skorzystać z ulgi mieszkaniowej należy spełnić łącznie następujące warunki:

- spadkobierca nie jest właścicielem innego (niż nabywany w drodze spadku) budynku lub lokalu mieszkalnego stanowiącego odrębną nieruchomość, chyba że dysponując nimi zdecyduje się przekazać je w terminie 6 miesięcy na rzecz swoich dzieci lub wnuków,
- spadkobiercy nie przysługuje spółdzielcze lokatorskie prawo do lokalu mieszkalnego, spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu mieszkalnego lub wynikające z przydziału spółdzielni mieszkaniowej: prawo do domu jednorodzinnego lub prawo do lokalu w małym domu mieszkalnym, a w razie dysponowania tymi prawami przekazuje je, w terminie 6 miesięcy, zstępnym lub przekazuje do dyspozycji spółdzielni,
- spadkobierca nie jest najemcą lokalu lub budynku lub będąc nimi rozwiąże umowę najmu w terminie 6 miesięcy.

Dodatkowo, spadkobierca musi mieszkać albo zdecydować się zamieszkać w mieszkaniu nabytym w drodze spadku, a także zameldować się w tym mieszkaniu na pobyt stały. Co do zasady, w celu zachowania ulgi mieszkaniowej spadkobierca nie może sprzedać czy oddać mieszkania przez następne 5 lat, jednakże ustawa o podatku od spadków i darowizn przewiduje wyjątki w tym zakresie, pozwalające zachować ulgę nawet w przypadku sprzedania odziedziczonego mieszkania.

2.5 Płatność zobowiązań podatkowych rodziców

O śmierci rodzica nie trzeba informować urzędu skarbowego. Taka wiadomość jest automatycznie przekazywana organom podatkowym przez organy zajmujące się ewidencją ludności. Należy jednak pamiętać o ogólnej zasadzie odpowiedzialności za zobowiązania podatkowe spadkodawcy. Urząd skarbowy poinformuje spadkobiercę o tym, jak wyglądały

rozliczenia podatkowe zmarłego, a także poinformuje o toczących się postępowaniach podatkowych czy wydanych decyzjach.

Za zobowiązania podatkowe zmarłego rodzica odpowiadają spadkobiercy np. dziecko jako następca prawny rodzica. W konsekwencji, dziecko zmarłego rodzica może zostać zobowiązane do zapłaty zobowiązań podatkowych swoich rodziców, np. podatku dochodowego od osób fizycznych (PIT). Kluczowe znaczenie ma decyzja urzędu skarbowego o zakresie odpowiedzialności spadkobierców.

Po śmierci rodzica, organ przeprowadzi z urzędu postępowanie podatkowe, w którym określi wysokość podatku, jaką będą musieli zapłacić poszczególni spadkobiercy, np. poszczególne dzieci zmarłego rodzica. Po otrzymaniu decyzji o wysokości podatku będzie 14 dni na jego zapłacenie. Na decyzji powinien znajdować się numer rachunku bankowego, na jaki należy wpłacić określony podatek. Podatek można też będzie wpłacić w powyższym terminie w kasie urzędu skarbowego. Może zdarzyć się również tak, że nie wystąpi obowiązek zapłaty podatku za rodzica, lecz organ podatkowy postanowi o zwrocie nadpłaty podatku na rzecz spadkobiercy (o ile spadkobierca nadpłacił podatek), o czym spadkobierca zostanie poinformowany w wydanej decyzji.

Decyzja o odpowiedzialności spadkobiercy może zostać wydana w ciągu 5 lat od śmierci spadkodawcy. 5-letni termin ulega jednak zawieszeniu od dnia śmierci spadkodawcy do dnia uprawomocnienia postanowienia sądu o stwierdzeniu nabycia spadku (jednak maksymalnie jest to 2 lata). W praktyce może zatem zdarzyć się tak, że spadkobierca może otrzymać decyzję o zakresie swojej odpowiedzialności nawet do 7 lat po śmierci spadkodawcy.

Po śmierci rodzica dziecko nie musi zatem samodzielnie obliczać ani wpłacać jakiegokolwiek podatku za rodzica. W szczególności, nie należy składać za rodzica zeznania podatkowego w podatku dochodowym od osób fizycznych (PIT). Organ samodzielnie rozliczy zmarłą osobę na podstawie posiadanych informacji i określi wysokość podatku do zapłaty lub nadpłaty do zwrotu w wydanej decyzji.

2.6 Zasiłek pogrzebowy

Jest to świadczenie, które przysługuje bliskim osoby zmarłej im na celu zrekompensowanie kosztów pogrzebu. Przysługuje zatem tylko temu członkowi rodziny, który pokrył koszty pogrzebu. Obecnie kwota zasiłku to 4000 zł. Jeżeli kilka osób pokryło koszty pogrzebu, to zasiłek przysługuje proporcjonalnie do kosztów poniesionych przez każdą z tych osób.

O zasiłek można się ubiegać w ciągu 12 miesięcy od śmierci osoby bliskiej.

Szczegółowe instrukcje:

Z wnioskiem o wypłatę zasiłku należy wystąpić do ZUS (druk ZUS Z-12), gdzie należy wskazać dane osoby zmarłej, dane osoby składającej wniosek, a także czy osoba zmarła była ubezpieczona w ZUS.

Wniosek ZUS Z-12 można znaleźć na stronie ZUS pod adresem:

http://www.zus.pl/documents/10182/0/Z-12_edytowalny/823ec4e2-c4fb-41c7-b127-791d01c21473

Do wniosku należy dołączyć:

- akt zgonu,
- dokumenty potwierdzające poniesienie kosztów pogrzebu,
- skrócony odpis aktów stanu cywilnego dla udowodnienia pokrewieństwa ze zmarłym,
- zaświadczenie od pracodawcy zmarłego o ubezpieczeniu w ZUS (zaświadczenie płatnika składek o podleganiu ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowemu).

Wniosek można złożyć również przez Internet, przy pomocy profilu zaufanego ePUAP.

Po weryfikacji dokumentów ZUS wypłaci świadczenie.

3. PRZEZNACZENIE MAJĄTKU PRZEKAZANEGO PRZEZ RODZICÓW

3.1 Sposób przekazania majątku za życia rodziców

Najpopularniejszą metodą zabezpieczenia finansowego osoby z niepełnosprawnością jeszcze za życia rodziców jest przekazanie majątku w formie darowizny najbliższym członkom rodziny.

Darowizna jest czynnością prawną, w wyniku której jedna osoba przekazuje nieodpłatnie drugiej osobie część bądź całość swojego majątku. Czynność ta co do zasady powinna być sporządzona w formie aktu notarialnego. Darowizna w innej formie niż forma aktu notarialnego będzie jednak ważna jeśli zostanie faktycznie wykonana (np. zrobiono przelew określonej kwoty pieniędzy). Jeżeli nie decydujemy się na jej dokonanie w formie aktu, warto sporządzić dokument potwierdzający zawarcie umowy darowizny. **Przekazanie nieruchomości w formie darowizny (mieszkania bądź domu) wymaga jednak zawsze formy aktu notarialnego.**

Należy pamiętać, że darowizna jest umową, a więc wymaga by zawarły je dwie strony – darczyńca i obdarowany. Przed notariuszem powinny więc stawić się obie te osoby.

Darowizna może zostać dokonana zarówno na rzecz potomka z niepełnosprawnością, jak i na rzecz jego rodzeństwa. Dodatkowo, przy darowiźnie można nałożyć polecenie. Polecenie w darowiźnie jest takie samo jak to nałożone w drodze testamentu, o którym mowa w punkcie 2.2.1 niniejszego poradnika. Przykłady poleceń, jakie mogą zostać nałożone w darowiźnie:

- zobowiązanie obdarowanego do opieki nad osobą z niepełnosprawnością,
- zobowiązanie obdarowanego do przeprowadzenia remontu darowanego domu, tak aby służył w dalszym ciągu jego rodzinie i umożliwienie mieszkania w nim członkowi rodziny z niepełnosprawnością,
- zobowiązanie obdarowanego do zapewnienia transportu członkowi rodziny z niepełnosprawnością na jego każde żądanie.

Przykład:

Matka osoby z niepełnosprawnością, mająca troje dzieci – dwie pełnosprawne córki i syna z niepełnosprawnością – przekazuje, na podstawie umowy zawartej w formie aktu notarialnego, w darowiźnie 50.000 zł dla jednej z córek z poleceniem, aby opiekowała się i zapewniła byt bratu z niepełnosprawnością. Wypełnienia tego polecenia może się domagać matka, a także jej spadkobiercy, a więc wszystkie jej dzieci, w tym syn z niepełnosprawnością (samodzielnie albo przez swojego przedstawiciela).

W przypadku, gdy obdarowany odmówi wypełnienia polecenia, darczyńca bądź jego spadkobiercy będą mieli prawo dochodzić przed sądem odwołania (zwrotu) darowizny. Jeżeli polecenie ma na względzie interes społeczny, żądać jego wykonania może organ państwowy.

Odmowa wykonania polecenia może być również potraktowana jako tzw. rażąca niewdzięczność i być podstawą do unieważnienia całej umowy darowizny przez darczyńcę, jeszcze za jego życia.

Darowizna dokonana przez członka najbliższej rodziny (małżonka, dzieci, rodziców, pasierba, rodzeństwo, ojczyrna i macochę) zwolniona jest z podatku, jeżeli zostanie zgłoszona właściwemu naczelnikowi urzędu skarbowego w terminie 6 miesięcy od jej dokonania. W przypadku jednak, gdy przedmiotem darowizny jest nieruchomość, obdarowany jest zwolniony z obowiązku zgłaszania jej do naczelnika urzędu skarbowego. Jeśli przedmiotem darowizny jest gotówka, w celu zachowania prawa do zastosowania zwolnienia z podatku, jej otrzymanie należy udokumentować np. wydrukiem potwierdzenia przelewu na rachunek bankowy lub przekazem pocztowym. Darowizna gotówki „do ręki” powoduje, że zwolnienie nie będzie miało zastosowania, a tym samym obdarowany będzie musiał zapłacić podatek od spadków i darowizn. Szczegółowe zasady dotyczące zwolnienia z podatku od spadków i darowizn opisano powyżej w punkcie 2.4 poradnika.

Zalety:

- najprostsza forma zabezpieczenia finansowego,
- możliwość wprowadzenia polecenia, które można dowolnie kształtować,
- zwolniona z podatku, jeśli wykonywana jest pomiędzy najbliższymi członkami rodziny i udokumentowana została np. potwierdzeniem przelewu na rachunek bankowy obdarowanego oraz zgłoszona do naczelnika urzędu skarbowego,
- można ją łączyć z innymi dostępnymi rozwiązaniami np. rentą.

Wady:

- opiera się na zaufaniu do obdarowanego,
- pomniejsza majątek darczyńcy, czyli rodziców jeszcze za ich życia,
- istnieje możliwość, że wykonania polecenia trzeba będzie dochodzić w sądzie,
- musi być wykonana za życia darczyńcy, czyli nie można jej ustanowić na wypadek śmierci.

3.2 Mieszkanie i inne nieruchomości

3.2.1 Własność mieszkania i innych nieruchomości

Jeżeli w skład przekazywanego majątku wchodzi **nieruchomości** (np. mieszkanie, dom, działka), przed dokonaniem jakichkolwiek czynności prawnych ich dotyczących, należy

sprawdzić ich stan prawny w rejestrze nazywanym rejestrem ksiąg wieczystych. Zasadniczo, taka księga jest prowadzona dla każdej nieruchomości i znaleźć tam można informacje o tym, kto jest jej właścicielem, a także czy jest ona w jakiś sposób obciążona prawami innych osób. Taka weryfikacja pozwoli ustalić czy nie otrzymaliśmy nieruchomości wraz z długami.

Księgi wieczyste składają się z czterech działów, a każdy z nich zawiera inne informacje:

Dział I – informacje dotyczące nieruchomości (metraż, ilość pokoi, rodzaj działki itd.),

Dział II – informacje o właścicielach,

Dział III – prawa innych osób przysługujące im względem danej nieruchomości (np. służebność mieszkania),

Dział IV – obciążenia hipoteczne (np. z tytułu zaciągniętego kredytu hipotecznego).

Szczególną uwagę należy zwrócić na to, czy istnieją wpisy w działach III i IV. Prawa innych osób wpisane w tych działach są skuteczne niezależnie od tego, kto jest właścicielem danej nieruchomości. Może to powodować określone konsekwencje dla nowego właściciela.

Przykład:

Rodzik jest właścicielem domu. Zawarł umowę kredytu, którego spłatę zabezpieczył obciążając ten dom hipoteką. Następnie daruje dom swojemu dziecku z niepełnosprawnością. Jeśli dług nie zostanie spłacony, bank może żądać sprzedania domu, pomimo że obecny właściciel domu (dziecko z niepełnosprawnością) nigdy nie zaciągał żadnego kredytu.

W celu sprawdzenia księgi wieczystej danej nieruchomości, należy dysponować numerem jej księgi. Takie dane można zazwyczaj znaleźć na wszelkich dokumentach związanych z jej nabyciem (np. umowa sprzedaży, darowizny).

W przypadku, gdyby z jakichś powodów księga wieczysta dla nieruchomości nie została w przeszłości założona, należy wystąpić z wnioskiem o jej założenie. Będzie to bowiem niezbędne dla wpisania prawa własności, które zostało nabyte na podstawie dziedziczenia.

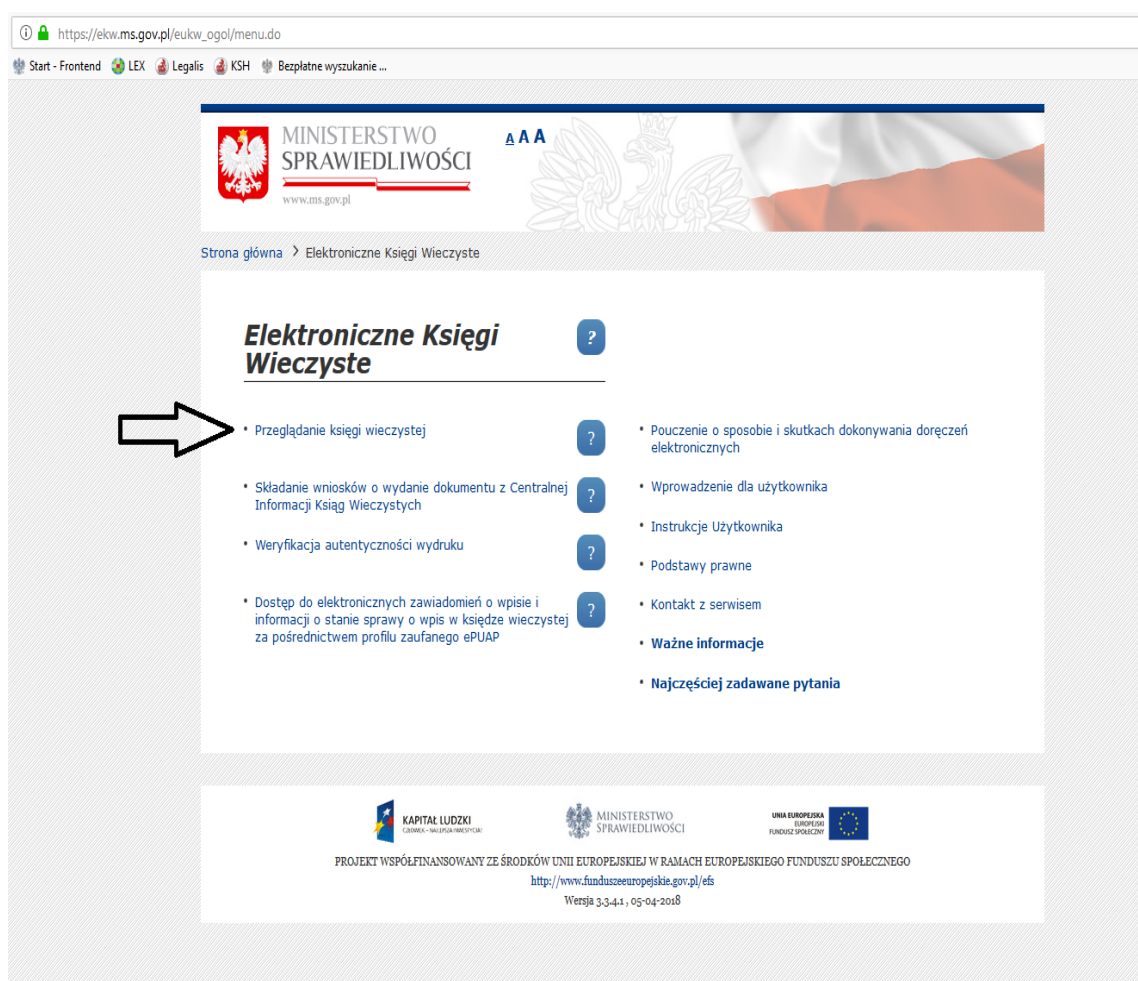
Wniosek o założenie księgi wieczystej należy złożyć do sądu rejonowego właściwego ze względu na miejsce położenia nieruchomości (wydział ksiąg wieczystych). Od wniosku należy również uiścić opłatę w wysokości 60 zł.

Wniosek KW-ZAL można znaleźć w budynkach sądów rejonowych, a także w Internecie pod adresem:

https://bip.ms.gov.pl/Data/Files/_public/bip/kw/formularze/nowe2016/zalacznik--wniosek-o-zalozenie-ksiegi-wieczystej-kw-zal.pdf

Przeglądanie ksiąg wieczystych odbywa się przez Internet na stronie Ministerstwa Sprawiedliwości pod adresem <https://ekw.ms.gov.pl/>.

W celu przeglądania księgi należy wybrać „Przeglądanie księgi wieczystej”.

The screenshot shows the website interface for the Ministry of Justice's e-Registry. At the top, there is a header with the Ministry's logo and name, and a navigation breadcrumb: "Strona główna > Elektroniczne Księgi Wieczyste". Below this is a main menu titled "Elektroniczne Księgi Wieczyste" with a question mark icon. A white arrow points to the first menu item: "Przeglądanie księgi wieczystej". Other menu items include "Składanie wniosków o wydanie dokumentu z Centralnej Informacji Ksiąg Wieczystych", "Weryfikacja autentyczności wydruku", "Dostęp do elektronicznych zawiadomień o wpisie i informacji o stanie sprawy o wpis w księdze wieczystej za pośrednictwem profilu zaufanego ePUAP", "Pouczenie o sposobie i skutkach dokonywania doręczeń elektronicznych", "Wprowadzenie dla użytkownika", "Instrukcje Użytkownika", "Podstawy prawne", "Kontakt z serwisem", "Ważne informacje", and "Najczęściej zadawane pytania". At the bottom, there are logos for "KAPITAŁ LUDZKI" and "UNIA EUROPEJSKA" along with the text "PROJEKT WSPÓŁFINANSOWANY ZE ŚRODKÓW UNII EUROPEJSKIEJ W RAMACH EUROPEJSKIEGO FUNDUSZU SPOŁECZNEGO" and the URL "http://www.funduszeuropejskie.gov.pl/efs".

W następnym oknie należy wprowadzić numer księgi wieczystej i wybrać „Wyszukaj księgę”.

Znajdź księgę wieczystą po kryteriach

Pola oznaczone * są polami wymaganymi do wypełnienia

Wyszukaj księgę po numerze

- 1) Wprowadź numer księgi wieczyste

/ /

WYCZYŚĆ

Nie jestem robotem

reCAPTCHA
Prywatność - Warunki

WRÓĆ DO MENU GŁÓWNEGO

2)

WYSZUKAJ KSIĘGĘ

KAPITAŁ LUDZKI
CENTRA WARSZAWA-WROCŁAW

MINISTERSTWO
SPRAWIEDLIWOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

PROJEKT WSPÓŁFINANSOWANY ZE ŚRODKÓW UNII EUROPEJSKIEJ W RAMACH EUROPEJSKIEGO FUNDUSZU SPOŁECZNEGO

Wersja 3.3.4.275, 05-04-2018

Dalej należy wybrać „Przeglądanie aktualnej treści KW”. Wszelkie informacje zostaną wyświetlone z podziałem na działy.

Wynik wyszukiwania księgi wieczyste

Numer księgi wieczyste

Typ księgi wieczyste

Oznaczenie wydziału prowadzącego księgę wieczystą

Data zapisania księgi wieczyste

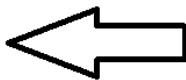
Data zamknięcia księgi wieczyste

Położenie

Właściciel / użytkownik wieczysty / uprawniony

Przeglądanie treści księgi wieczyste

PRZEGLĄDANIE AKTUALNEJ TREŚCI KW

PRZEGLĄDANIE ZUPEŁNEJ TREŚCI KW

PRZEGLĄDANIE AKTUALNEJ TREŚCI KW
- DOTYCHCZASOWA POSTAĆ

WRÓĆ DO MENU GŁÓWNEGO

WRÓĆ DO KRYTERIÓW

3.2.2 Podatek od nieruchomości

Nabycie na własność nieruchomości lub w użytkowanie wieczyste, przez osobę z niepełnosprawnością, będzie wiązało się z koniecznością zapłaty podatku od nieruchomości. Osoba fizyczna w terminie 14 dni od nabycia nieruchomości zobowiązana jest do złożenia informacji o nieruchomości, sporządzonej na formularzu według wzoru uchwalonego przez radę gminy (np. w Warszawie formularz IN-18). W formularzu jest ona obowiązana wskazać powierzchnie nieruchomości, pozwalającą na obliczenie przez organ podatkowy należnego podatku.

Organem podatkowym właściwym dla podatku od nieruchomości jest wójt (burmistrz, prezydent miasta). Podatek ustala organ podatkowy w drodze decyzji, doręczanej podatnikowi. Jest on płatny w 4 ratach, odpowiednio w terminach do 15 marca, 15 maja, 15 września i 15 listopada, ale nie wcześniej niż gdy decyzja została podatnikowi doręczona. W przypadku gdy kwota podatku nie przekracza 100 PLN, jest on płatny jednorazowo w terminie pierwszej raty. Płatność podatku winna nastąpić na rachunek bankowy gminy wskazany w decyzji doręczonej podatnikowi. W niektórych gminach podatek może być pobierany również w formie inkasa, tj. przez wskazaną w uchwale rady gminy osobę zwaną inkasentem.

Stawka podatku jest ustalana przez radę gminy w uchwale, jednakże nie może ona rocznie przekroczyć 0,48 PLN za 1m² gruntu oraz 0,77 PLN za 1m² powierzchni mieszkalnej (wartości dla 2018 r., corocznie aktualizowane). Powyższe zasady poboru i stawki podatku od nieruchomości obowiązują wyłącznie w przypadku, gdy nabyta nieruchomość nie jest wykorzystywana do celów działalności gospodarczej.

W przypadku nabycia mieszkania, tj. nieruchomości lokalowej, opodatkowaniu podlega nabyte mieszkanie wraz z udziałem w części wspólnej nieruchomości. W przypadku gdy podatnik nabył tzw. dom jednorodzinny, opodatkowaniu podlega zarówno powierzchnia gruntu jak i powierzchnia mieszkalna.

3.2.3 Umowa dożywocia

Umowa dożywocia jest szczególnym rodzajem umowy i może dotyczyć wyłącznie nieruchomości (np. mieszkania czy domu).

Na jej podstawie właściciel (np. rodzic) sprzedaje nieruchomość innej osobie, ale zamiast pieniędzy będzie uprawniony do otrzymywania od nabywcy środków utrzymania do końca życia (np. pieniędzy co miesiąc, jedzenia, odzieży, opału, pomocy w chorobie itd.). Nabywca będzie musiał pokryć koszty pogrzebu. Przepisy kodeksu cywilnego dopuszczają również ustanowienie prawa dożywocia nie dla siebie, ale dla osoby bliskiej, którą mogą być małżonek lub dzieci.

W wyniku ustanowienia dożywocia sprzedający albo jego osoba bliska nie musi poszukiwać środków na swoje utrzymanie, tylko otrzymuje je od nowego właściciela nieruchomości. Kupujący nie może żądać od osoby uprawnionej do dożywocia ponoszenia kosztów utrzymania nieruchomości, nawet jeżeli taka osoba tam mieszka.

Umowa dożywocia musi być sporządzona w formie aktu notarialnego. Umowa dożywocia obłożona jest podatkiem od czynności cywilnoprawnych w wysokości 2% wartości nieruchomości i jest płacona przez osobę nabywającą własność nieruchomości. W umowie należy dokładnie określić jakie obowiązki ciążą na nabywcy. Mogą być to np.:

- Zapłata określonej kwoty lub zobowiązanie do jakiegoś działania, zarówno okresowego jak i jednorazowego, w określonych sytuacjach,

- pokrywanie kosztów opieki nad osobą uprawnioną,
- sprawowanie osobistej opieki osobą uprawnioną,
- ustanowienie użytkownika części nieruchomości lub służebności mieszkania na rzecz osoby uprawnionej.

Przeniesienie własności nieruchomości następuje z równoległym obciążeniem tej nieruchomości prawem dożywocia, które jest wykazywane w księdze wieczystej prowadzonej dla tej nieruchomości, w jej III dziale.

Prawo dożywocia jest więc połączone z nieruchomością i każdy właściciel nieruchomości będzie zobowiązany do dożywotniego utrzymania uprawnionej osoby według zasad określonych w umowie dożywocia.

Jeżeli pomiędzy osobą uprawnioną a właścicielem nieruchomości stosunki pogorszą się na tyle, że nie można wymagać, aby osoby te przebywały w styczności ze sobą (np. w wyniku kłótni pomiędzy rodzeństwem), niektóre lub wszystkie uprawnienia wynikające z umowy dożywocia można zamienić na dożywotnią rentę dla osoby uprawnionej.

Podobnie, w przypadku gdy osoba zobowiązana na mocy umowy dożywocia sprzeda nieruchomość innej osobie, osoba uprawniona może domagać się zmiany dożywocia na dożywotnią rentę.

Prawo dożywocia jest niezbywalne. Oznacza to, że osoba uprawniona (np. osoba z niepełnosprawnością) nie może sprzedać czy w inny sposób przenieść swoich praw na kogoś innego.

W wyjątkowych sytuacjach, gdy styczność pomiędzy osobą uprawnioną a właścicielem nieruchomości jest niemożliwa, sąd może nawet rozwiązać umowę dożywocia. Rozwiązania umowy może żądać właściciel. Osoba z niepełnosprawnością będzie uprawniona do rozwiązania umowy dożywocia tylko jeśli to ona zbyła nieruchomość, a nie jeśli zbywcą był rodzic.

Co do treści umowy, jak i sposobu opisanie prawa przysługującego dożywotnikowi, warto porozumieć się z notariuszem, który udzieli pomocy w sporządzeniu takiej umowy.

Przykład:

Ojciec osoby z niepełnosprawnością intelektualną, który nie ma najbliższej rodziny, zawiera ze stowarzyszeniem, którego jest członkiem umowę dożywocia. Umowa przewiduje, że w zamian za przekazanie nieruchomości (domu jednorodzinnej) stowarzyszeniu, jego syn do końca życia będzie mieszkał w dotychczas zajmowanym pokoju, korzystał z łazienki oraz kuchni, a stowarzyszenie będzie zobowiązane do wspierania go w codziennym funkcjonowaniu, pokrywaniu kosztów jego zamieszkania oraz wyżywienia oraz wypłacania mu miesięcznie renty w wysokości 1.000 zł.

Szczegółowe informacje:

Zawarcie umowy dożywocia musi nastąpić **w formie aktu notarialnego**.

W umowie zawartej przed notariuszem należy szczegółowo opisać co osoba uprawniona będzie otrzymywać od nabywcy nieruchomości (np. zapewnienie środków utrzymania lub odpowiedniej opieki dożywotnika).

Prawo dożywocia będzie również ujawnione w księdze wieczystej dla nieruchomości. Akt notarialny będzie bowiem zawierał wniosek o dokonanie wpisu.

W interesie osoby uprawnionej jest jak najbardziej szczegółowe określenie obowiązków jakie będą spoczywać na nabywcy.

Zalety:

- forma zabezpieczenia finansowego przewidująca kompleksowe wsparcie w utrzymaniu osoby do końca życia,
- możliwość kształtowania zakresu wsparcia oraz wypłacania świadczeń dodatkowych,
- prawo dożywocia związane jest z nieruchomością, każdorazowy właściciel jest zobowiązany do opieki nad dożywotnikiem,
- możliwość zmiany dożywocia na dożywotnią rentę lub nawet jej rozwiązanie przez sąd w razie pogorszenia stosunków z właścicielem nieruchomości:

Wady:

- niezbywalność – osoba uprawniona nie może sprzedać czy przenieść swoich uprawnień na kogoś innego (np. za namową),
- konieczność zapłaty podatku od czynności cywilnoprawnych w wysokości 2% wartości nieruchomości przez kupującego,
- utrata prawa własności przez dotychczasowego właściciela,
- w razie dalszej sprzedaży nieruchomości brak możliwości żądania rozwiązania umowy.

W polskim systemie prawnym istnieje również instytucja odwróconego kredytu hipotecznego, który banki udzielają osobom fizycznym będącym właścicielami nieruchomości lub którym przysługuje spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu lub prawo użytkowania wieczystego.

W praktyce jednak instytucja ta nie znajduje zastosowania w ofertach banków.

3.2.4 Mieszkanie komunalne

Mieszkania komunalne, ze względu na to, że stanowią własność gminy lub osoby trzeciej, nie podlegają dziedziczeniu ani nie mogą być przekazane dzieciom w inny sposób. Jednakże, w przypadku śmierci dotychczasowego najemcy, jego małżonek oraz dzieci, a także inne osoby wobec których zmarły był zobowiązany do wypłaty alimentów mogą wstąpić w stosunek najmu, jaki łączył zmarłego oraz gminę. Taka możliwość istnieje, jeżeli wymienione osoby mieszkały z najemcą w wynajmowanym lokalu do chwili jego śmierci. Wymaga to złożenia wniosku do właściwego urzędu gminy.

Z wnioskiem należy wystąpić również w przypadku, gdy chcemy po raz pierwszy uzyskać mieszkanie komunalne.

Każda z gmin oddzielnie reguluje warunki jakie trzeba spełnić dla uzyskania mieszkania komunalnego. Zależy to przede wszystkim od:

- wysokości uzyskiwanego dochodu,
- warunków w jakich obecnie zamieszkujemy.

Gmina może określić również kategorie osób, wobec których przyznanie mieszkania komunalnego powinno być priorytetem. Należy zorientować się, czy w gminie, w której zamieszkujemy, są przewidziane ułatwienia w uzyskaniu lokalu komunalnego dla osób z niepełnosprawnością.

3.2.5 Mieszkania chronione i wspomagane

Jednostki pomocy społecznej oraz organizacje pożytku publicznego mogą prowadzić mieszkania chronione.

Mieszkania chronione są formą pomocy społecznej przygotowującą osoby z niepełnosprawnością, pod opieką specjalistów, do prowadzenia samodzielnego życia lub wspomagającą te osoby w codziennym funkcjonowaniu.

Występują dwa rodzaje mieszkań chronionych tj. **mieszkania chronione treningowe i mieszkania chronione wspierane.**

W **mieszkanium chronionym treningowym** zapewnia się usługi bytowe oraz naukę, rozwijanie lub utrwalanie samodzielności, sprawności w zakresie samoobsługi, pełnienia ról społecznych w integracji ze społecznością lokalną, w celu umożliwienia prowadzenia samodzielnego życia.

Osoby z niepełnosprawnościami mieszkają tam razem z opiekunem i pod jego okiem uczą się wykonywania codziennych czynności samodzielnie.

W **mieszkanium chronionym wspieranym** zapewnia się usługi bytowe oraz pomoc w wykonywaniu czynności niezbędnych w życiu codziennym i realizacji kontaktów

społecznych, w celu utrzymania lub rozwijania samodzielności osoby na poziomie jej możliwości.

Tutaj osoby z niepełnosprawnościami większość czynności wykonują samodzielnie, a obecność opiekuna jest ograniczona do niezbędnego minimum, w zależności od ich potrzeb. Opiekun zazwyczaj nie mieszka w takim mieszkaniu, a pojawia się w określonych godzinach, kilka razy w tygodniu.

Umieszczenie w mieszkaniu chronionym następuje na podstawie decyzji o skierowaniu do korzystania ze wsparcia w mieszkaniu chronionym, wydanej przez organ pomocy społecznej. Wydanie takiej decyzji wymaga uprzedniego złożenia wniosku przez osobę z niepełnosprawnością. Wniosek taki może być złożony również przez pełnomocnika.

Decyzję tę wydaje się na czas określony.

Jednakże, w stosunku do osób, które posiadają orzeczenie o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności, a także w stosunku do innych osób w szczególnie uzasadnionych przypadkach, może być wydana decyzja o skierowaniu do korzystania ze wsparcia **w mieszkaniu chronionym wspieranym** na czas nieokreślony.

Pobyt w mieszkaniu chronionym jest odpłatny. Każda z gmin osobno określa wysokość opłat, które są zależne od wysokości uzyskiwanego dochodu na osobę w rodzinie.

Niektóre organizacje (np. fundacje, stowarzyszenia) mogą prowadzić również **mieszkania wspomagane**.

Tworzenie mieszkań wspomaganych ma tożsamy cel co tworzenie mieszkań chronionych. Różnica polega na tym, że prowadzenie mieszkań wspomaganych nie jest uregulowane przepisami prawa. Jest to inicjatywa organizacji zajmujących się świadczeniem pomocy dla osób z niepełnosprawnością.

Podobnie jak przy mieszkaniach chronionych, w ramach mieszkań wspomaganych można wyróżnić tzw. **mieszkania treningowe i mieszkania wspierane (docelowe)**.

Umieszczenie w mieszkaniu wspomagany następuje na podstawie umowy zawartej z daną organizacją, a nie jak w przypadku mieszkań chronionych, na podstawie decyzji. Umowa może przewidywać odpłatność za pobyt w mieszkaniu wspomagany.

Tworzenie i adaptacja mieszkań wspomaganych może być również finansowana ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (PFRON), a także ze środków pochodzących od samorządów lokalnych. W takich przypadkach opłaty za pobyt mogą być zmniejszone albo całkowicie zniesione – zależnie od warunków finansowania.

Udział w jednym z tych programów może się znacznie przyczynić do usamodzielnienia osoby z niepełnosprawnością przy czynnościach życia codziennego i to w większym stopniu niż przy wspólnym mieszkaniu z rodzicami.

3.3 Pieniądze

W tym rozdziale koncentrujemy się na sposobach zagospodarowania środków pieniężnych, które są już w posiadaniu rodziców, tak aby mogły one przyczynić się do zapewnienia stabilności finansowej dla osoby z niepełnosprawnością w razie śmierci rodziców.

3.3.1 Wypłata środków znajdujących się na rachunku bankowym zmarłego

Otrzymanie środków znajdujących się na rachunku bankowym rodzica będzie wymagało przedstawienia w banku odpowiednich dokumentów stwierdzających nabycie spadku oraz aktu zgonu spadkodawcy. Może to mieć zatem miejsce dopiero po odbyciu postępowania spadkowego, co może trwać dłuższy czas. Przed uzyskaniem tych dokumentów możliwa jest jednak wypłata środków, aby pokryć koszty pogrzebu poniesione przez osobę, która przedstawi rachunki potwierdzające takie wydatki. Wysokość wypłaty nie może przekraczać kosztów pogrzebu urządzonego zgodnie ze zwyczajami przyjętymi w danym środowisku.

Dotyczy to jednak tylko wybranych rachunków bankowych, tj:

- rachunków oszczędnościowych,
- rachunków oszczędnościowo-rozliczeniowych,
- rachunków terminowej lokaty oszczędnościowej.

W takim wypadku należy udać się do banku i przedstawić stosowne dokumenty, takie jak akt zgonu oraz rachunki potwierdzające poniesienie kosztów pogrzebu.

Pracownik banku powinien dokonać wszystkich formalności i wytłumaczyć całą procedurę, a następnie wypłacić środki rekompensujące koszty pogrzebu.

3.3.2 Możliwość złożenia w banku dyspozycji na wypadek śmierci przez rodzica

Instrumentem, który umożliwi szybką wypłatę pieniędzy z konta zmarłego, nie tylko na pokrycie kosztów pogrzebu, jest tzw. **dyspozycja na wypadek śmierci**. Dotyczy to jednak tylko wybranych rachunków bankowych, tj:

- a) rachunków oszczędnościowych,
- b) rachunków oszczędnościowo-rozliczeniowych,
- c) rachunków terminowej lokaty oszczędnościowej.

Właściciel danego konta może wskazać osobę, która otrzyma środki zgromadzone na koncie w razie jego śmierci. Dotyczy to osób z kręgu najbliższej rodziny np. małżonka, dzieci i rodzeństwa.

Przepisy określają kwotę jaką można przekazać w ramach dyspozycji na wypadek śmierci. Kwota ta może się zmieniać w ciągu roku, jest bowiem uzależniona od średniego

wynagrodzenia w sektorze przedsiębiorstw. W 2018 r. może być to maksymalnie 95.960,60 zł.

Co ważne, wypłata pieniędzy następuje niezależnie od dziedziczenia tj. bez względu na toczącą się procedurę spadkobrania, a osoba wskazana otrzymuje środki w sytuacji, gdy bank dowie się o śmierci właściciela konta. Będzie to wymagało przedstawienia w banku dokumentu potwierdzającego zgon właściciela rachunku (np. skrócony odpis aktu zgonu).

W związku z tym, że wypłata środków znajdujących się na rachunku bankowym następuje niezależnie od dziedziczenia, spadkobiercy nie będą mogli żądać zwrotu tej kwoty.

Szczegółowe instrukcje:

Dla wskazania konkretnej osoby, której mają zostać wypłacone pieniądze z konta należy udać się do banku i złożyć odpowiednie oświadczenie.

Niezbędnym jest wskazanie danych osoby uprawnionej, takich jak imię i nazwisko, numer PESEL, stopień pokrewieństwa (np. małżonek, dziecko), a także należy określić kwotę wypłaty.

Pracownicy banku udzielą wszelkich niezbędnych informacji i przygotują stosowne dokumenty.

3.3.3 Bezpieczne inwestowanie

Jeśli mamy możliwość odłożenia nawet niewielkiej sumy pieniędzy, należy rozważyć jej bezpieczne zainwestowanie. Pozwoli to na stopniowe zwiększanie stanu środków. Trzymanie pieniędzy w domu nie jest zalecane, jako że każdego roku wartość pieniądza spada ze względu na inflację. Zalecane jest zatem przechowywanie środków w banku, na koncie które oferuje odsetki od wpłaconej kwoty. Należy pamiętać, że zazwyczaj im większy prawdopodobny zysk, tym i wyższe ryzyko, dlatego zalecamy korzystanie z bezpiecznych sposobów inwestowania. Wymagać to będzie jednocześnie większej cierpliwości.

Pomnażanie gotówki można zacząć już od bardzo niskich kwot. **Poniżej opisane są przykłady produktów bezpiecznego inwestowania.**

(a) Rachunek oszczędnościowy

Rachunek oszczędnościowy pozwala bezpiecznie pomnażać gotówkę. Jednocześnie dużą zaletą jest możliwość wypłaty środków w każdym czasie np. w razie nieprzewidzianej sytuacji życiowej. Takie rachunki oferują wszystkie banki działające w Polsce, dlatego zalecamy wcześniejsze zorientowanie się i wybranie rachunku z najwyższym oprocentowaniem.

Należy jednak pamiętać, że zazwyczaj jedynie jedna wypłata w miesiącu jest zwolniona od opłat na rzecz banku. Dalsze wypłaty mogą być obciążane wysokimi opłatami, które mogą okazać się wyższe od zysków z oprocentowania środków złożonych na koncie oszczędnościowym.

Tak jak wskazywaliśmy w punkcie 3.3.2 poradnika, w ramach tego rachunku można ustanowić dyspozycję na wypadek śmierci do kwoty 95.960,60 zł (kwota obowiązująca w 2018 r.). Środki ponad tą kwotę będą dziedziczone na zasadach ogólnych.

Szczegółowe instrukcje:

Aby założyć rachunek oszczędnościowy, należy posiadać albo założyć rachunek osobisty (ROR) w danym banku. Zarówno założenie, jak i prowadzenie rachunku są w wielu bankach bezpłatne. Może to być jednak uzależnione od ilości i wysokości wpłat na konto w każdym miesiącu. Banki zazwyczaj określają minimalną kwotę, jaka musi zostać przelana (np. 1000 zł), aby otrzymać zwolnienie z opłat za prowadzenie rachunku.

Oprocentowanie rachunków oszczędnościowych jest zazwyczaj zmienne (zależne od wysokości stóp procentowych) i podawane w skali roku. Odsetki kapitalizują się (tzn. powiększają pierwotną kwotę jaką wpłaciliśmy o kwotę już wypracowanego zysku) zwykle po miesiącu, ale zdarzają się też oferty z dzienną kapitalizacją odsetek. Dzienna kapitalizacja jest oczywiście najbardziej opłacalna, każdego dnia mamy bowiem wyższą kwotę od której rosną kolejne odsetki.

Należy pamiętać, że bank w którym oszczędzamy jest zobowiązany do automatycznego naliczenia i potrącenia z zysku podatku od dochodów kapitałowych (tzw. podatek Belki) w wysokości 19%. Otrzymany zysk będzie zatem pomniejszony o podatek. My nie musimy dokonywać już żadnych czynności.

(b) Lokaty bankowe

Inną bezpieczną formą inwestowania gotówki są lokaty bankowe. **Podstawową różnicą w stosunku do lokowania pieniędzy na rachunku oszczędnościowym jest fakt, że w przypadku lokaty zasadniczo nie istnieje możliwość swobodnego korzystania z zainwestowanych pieniędzy.** Jeżeli będziemy chcieli wypłacić środki przed czasem na jaki zawarliśmy lokatę to utracimy wypracowane odsetki. Najbardziej popularne lokaty trwają od miesiąca do nawet 2 lat.

Przy obliczaniu spodziewanego zysku z lokaty, należy pamiętać, że jej oprocentowanie podawane jest w skali roku. Tak więc gdy zainwestowaliśmy kwotę 10 000 zł w 3-miesięczną lokatę z oprocentowaniem 1,5%, to faktyczny zysk wyniesie ok. 30 zł. Uzyskana kwota jest niewielka, ale zapewnia przynajmniej częściową ochronę przed inflacją.

Obecnie lokaty mogą być zakładane nie tylko w placówkach banków, ale także przez Internet i aplikacje mobilne na telefon. W większości banków minimalna kwota lokaty to 1 000 zł, a oprocentowanie może być stałe lub zmienne (np. oprocentowanie wzrasta co miesiąc dla lokat progresywnych).

Ze względu na sytuację na rynku i niską inflację, oprocentowane lokaty zapewniają obecnie niewielki, ale pewny zysk.

W ofercie niektórych banków występują również tzw. lokaty strukturyzowane. Są to lokaty mające przynieść większy zysk, ale są jednocześnie bardziej ryzykowne i nie gwarantują zwrotu całej wpłaconej kwoty. Ze względu na inny sposób inwestowania tych kwot przez bank, **może zdarzyć się sytuacja, gdy nie tylko nie uzyskamy żadnego zysku, ale stracimy część wpłaconej kwoty.**

3.3.4 Ubezpieczenia na życie

Formą zabezpieczenia środków do życia dla dzieci jest wykup **ubezpieczenia na życie** przez rodziców. Ubezpieczenie zapewnia wypłatę odszkodowania bliskim na skutek śmierci czy utraty zdrowia przez osobę, która takie ubezpieczenie wykupiła i objęła siebie ochroną ubezpieczeniową.

Przykładem ubezpieczeń są ubezpieczenia ochronno-oszczędnościowe.

Ubezpieczenie takie oferuje możliwość zgromadzenia środków na przyszłość oraz ochronę w razie nieprzewidzianych wypadków. Ubezpieczenia te występują w kilku wariantach, m.in. w formie ubezpieczenia z funduszem inwestycyjnym. Jest to ubezpieczenie, w ramach którego część płaconej składki jest inwestowana w jednostki funduszu inwestycyjnego. Każdy ubezpieczony posiada własne konto, na którym są gromadzone oszczędności. Część tych środków jest odpowiednio inwestowana przez danego ubezpieczyciela. Kwota wypłaconego ubezpieczonemu w przyszłości świadczenia będzie zależać od wysokości środków zgromadzonych na rachunku, ale także od sytuacji na rynku i efektywności inwestowania przez ubezpieczyciela. Składka nie jest taka sama dla wszystkich i zależy od określonych czynników osoby, która ma być ubezpieczona, takich jak:

- wiek (im wyższy, tym wyższa składka),
- płeć,
- stan zdrowia (im wyższe ryzyko zachorowania na dane choroby, tym wyższa składka),
- rodzaj wykonywanej pracy (im wyższe ryzyko wystąpienia choroby zawodowej lub wypadku, tym wyższa składka),
- maksymalna wysokość kwoty, jaką ubezpieczyciel wypłaci w razie spełnienia się określonych przesłanek (im wyższa suma, tym wyższa składka).

Zalecamy zebrać oferty od kilku renomowanych ubezpieczycieli i przy pomocy osoby, która posiada wiedzę finansową, przeanalizować oferowane rozwiązania.

3.3.5 Fundusze inwestycyjne

Fundusze inwestycyjne mogą być tworzone jako fundusze otwarte (FIO), specjalistyczne otwarte (SFIO) oraz zamknięte (FIZ). Głównymi kryteriami ich podziału są poziom ryzyka oraz potencjalny zysk.

Działalność funduszy inwestycyjnych jest szczegółowo regulowana przez prawo.

Każdy fundusz inwestycyjny przyjmuje określone polityki inwestycyjne w swoim statucie. Określają one w co i w jaki sposób może inwestować dany fundusz oraz jakich czynności nie wolno mu dokonywać. Każda z osób, która chciałaby zainwestować w dany fundusz może zapoznać się z jego statutem.

Jeżeli fundusz inwestycyjny przekroczy ograniczenia inwestycyjne określone w statucie, to zgodnie z prawem jest obowiązany do niezwłocznego dostosowania swojej działalności do wymagań wskazanych w zasadach polityki inwestycyjnej, uwzględniając interes jego uczestników. Powyższe daje gwarancję osobie inwestującej, że fundusz będzie realizował zakładaną politykę.

Należy wiedzieć, że inwestowanie w fundusze wiąże się z opłatami:

- średnio 1-2% rocznej opłaty za zarządzanie, oraz
- jednorazowo 0-2% opłaty manipulacyjnej (dystrybucyjnej) za wejście do funduszu.

Wysokość opłat może się różnić w zależności od kwoty, którą chcemy zainwestować. Przed wyborem funduszu należy dokładnie sprawdzić tabelę ewentualnych opłat i prowizji.

Istnieje wiele klasyfikacji funduszy według prowadzonej polityki inwestycyjnej. Wydaje się, że najbardziej uniwersalny jest podział na bezpieczne, mieszane oraz agresywne.

Naturalnie zgodnie z opiniami sformułowanymi wcześniej, dla rodzin z osobą z niepełnosprawnością intelektualną zalecane jest bezpieczne inwestowanie, a więc należy skupić się na funduszach bezpiecznych.

Wyróżnia się następujące rodzaje funduszy bezpiecznych:

- **Fundusze rynku pieniężnego** – uważane za najbardziej bezpieczne, lokują kapitał głównie w instrumenty rynku pieniężnego (bony skarbowe) oraz depozyty (lokaty), w których zysk jest wypłacany co roku. Charakteryzują się one bardzo niskim ryzykiem, ale również najmniejszą stopą zwrotu czyli osiągniętym zyskiem.
- **Fundusze papierów dłużnych** (obligacji) – w zasadzie zaliczane do grupy funduszy bezpiecznych. Głównymi aktywami są wszelkiego rodzaju obligacje o różnych terminach wykupu (zarówno długoterminowe jak i krótkoterminowe). Tego

rodzaju fundusze często określane są jako alternatywa do lokat bankowych, ponieważ co do zasady powinny przynosić wyższe zyski przy porównywalnym do lokat poziomie ryzyka, co jednak nie zawsze jest osiągnięte. Należy zatem pamiętać, że obligacje mogą przynieść inwestorom straty.

Istnieją również inne rodzaje funduszy inwestycyjnych. Są one jednak dużo bardziej ryzykowne i nie gwarantują zwrotu wpłaconych środków. W związku z tym nie są zalecane dla rodzin z osobami z niepełnosprawnościami.

3.3.6 Papiery wartościowe i ich dziedziczenie

Papiery wartościowe są to dokumenty odzwierciedlające określone prawa majątkowe (tj. w swojej treści zawierają obowiązek spełnienia określonego świadczenia w określonych sytuacjach). Prawa z papierów wartościowych mogą przysługiwać osobie wskazanej w treści dokumentu albo osobie okazującej taki dokument (tzw. papiery wartościowe na okaziciela).

Do najbardziej popularnych papierów wartościowych zalicza się:

(a) Akcje

Papiery wartościowe emitowane przez spółki akcyjne i związane z uczestnictwem w takiej spółce. Zazwyczaj uprawniają do udziału w zysku wytworzonym przez spółkę (w zależności od zapisów w umowie spółki). Inwestowanie w akcje wymaga dużej wiedzy finansowej i może być ryzykowne, dlatego nie zalecamy kupowania akcji spółek na własną rękę.

(b) Obligacje

Dokument, na podstawie którego podmiot wydający obligacje zobowiązuje się do spełnienia określonego świadczenia na rzecz wskazanej osoby, zazwyczaj w razie upływu określonego czasu (np. do wykupu obligacji po upływie 2 lat, za określoną kwotę).

Obligacje mogą być emitowane zarówno przez podmioty prywatne, jak i publiczne (np. polskie obligacje emitowane przez Skarb Państwa).

Najbezpiecznym sposobem inwestowania w obligacje jest zakup obligacji emitowanych przez Skarb Państwa.

Polskie obligacje skarbowe są to papiery wartościowe emitowane przez Państwo Polskie, które także gwarantuje swoim majątkiem ich wykup wraz z odsetkami w ściśle określonym umownym terminie. W związku z tym inwestycja w obligacje jest opłacalna (aktualnie oprocentowanie obligacji w zależności od okresu wykupu waha się od 1,5% do 3,2%) i jednocześnie bezpieczna, a odsetki są na ogół kapitalizowane w stosunku rocznym. Obligacje skarbowe można nabyć w oddziałach Banku PKO BP.

Skarb Państwa oferuje różne rodzaje obligacji, od trzymiesięcznych do nawet dwunastoletnich. Im dłuższy okres tym wyższe oprocentowanie i zysk. W przypadku obligacji kilkuletnich istnieje możliwość ich przedterminowego wykupu. Nie wiąże się to z utratą narosłych do tej pory odsetek, a jedynie z koniecznością poniesienia dodatkowej opłaty, umożliwi to jednak odzyskanie środków w razie koniecznej potrzeby.

(c) Weksle

Dokument, z którego wynika obowiązek bezwarunkowej zapłaty oznaczonej sumy pieniędzy przez osobę, która weksel podpisała.

Weksel używany jest w obrocie gospodarczym na zabezpieczenie spłaty np. rat leasingowych czy pożyczek. Rzadziej zdarza się, choć nie jest to wykluczone, by uprawnionym z weksla była osoba fizyczna – w tym przypadku rodzic.

(d) Czeki

Dokument zawierający polecenie skierowane do banku przez osobę podpisującą czek, nakazujące wypłatę środków z rachunku bankowego osobie wymienionej w czeku albo osobie okazującej czek.

Istnieją jednak również inne rodzaje papierów wartościowych. Przepisy je regulujące są jednak bardzo szczegółowe, a korzystanie z nich wymaga posiadania dużej wiedzy finansowej. Zalecamy zatem dużą ostrożność w przypadku chęci inwestowania w papiery wartościowe. W celu uzyskania dodatkowych informacji zalecamy kontakt z doradcą finansowym lub inną osobą posiadającą szczegółową wiedzę na ich temat.

Prawa z papierów wartościowych podlegają dziedziczeniu na zasadach ogólnych. W celu udowodnienia ich nabycia w drodze dziedziczenia należy przedstawić odpowiednie dokumenty potwierdzające nabycie spadku po właścicielu danego papieru wartościowego (np. sądowe poświadczenie dziedziczenia, potwierdzenie nabycia spadku).

W szczególności, obligacje Skarbu Państwa są dziedziczone na zasadach ogólnych. Nawet w przypadku zgubienia potwierdzenia nabycia obligacji nie tracimy naszych pieniędzy, wszelkie dane są bowiem przechowywane w Rejestrze Nabywców Obligacji. Należy jedynie przedstawić dokumenty poświadczające dziedziczenie po osobie, która obligacje nabyła, a zostaną one przeniesione na nasze nazwisko.

W przypadku papierów wartościowych na okaziciela dziedziczenie nie wchodzi w grę. Zawsze do otrzymania świadczenia uprawniona jest osoba, która taki dokument posiada.

3.3.7 Fundacja

Fundacja jest rozwiązaniem przeznaczonym dla osób posiadających większy majątek, który chcą przekazać na utworzenie i działanie organizacji, której zadaniem będzie wsparcie osób z niepełnosprawnością.

Polskie prawo nie przewiduje możliwości tworzenia fundacji działających na rzecz konkretnej osoby, **wymagane jest więc, aby cele tworzonej fundacji miały charakter działalności publicznej**, np. działań na rzecz osób z niepełnosprawnością intelektualną.

Fundacja może być utworzona:

- za życia fundatorów **w formie aktu notarialnego**,
- **w testamencie** jako rozporządzenie testamentowe dla wykonawcy testamentu.

Fundacja jako osoba prawna musi mieć ustanowioną strukturę, cele działania i sposób ich realizacji, skład i organizację zarządu oraz majątek. Wszystkie te zagadnienia muszą znaleźć się w dokumencie, który reguluje całą działalność fundacji, czyli w statucie.

Statut to najważniejszy dokument dla fundacji, którego zapisy muszą być bardzo dobrze przemyślane. W celu napisania statutu fundacji warto skonsultować się z doświadczonym prawnikiem, który pomoże w jego napisaniu. Warto jednak pamiętać, żeby:

- dobrze określić cel działania fundacji,
- obszernie opisać sposoby realizacji celów działania fundacji czyli konkretnych działań, które fundacja będzie prowadzić na przestrzeni kilkunastu lat,
- określić sposób wyboru i skład zarządu fundacji, czyli organu, który zarządzać będzie jej majątkiem i realizować założone cele,
- ustanowić organ nadzoru fundacji w postaci rady fundacji, która będzie składała się z osób, do których fundator ma zaufanie, a których zadaniem będzie nadzór nad działalnością zarządu, z możliwością jego odwołania lub wyboru nowego jego składu,
- wyposażyć fundację w majątek wystarczający do wykonania stawianych przed nią zadań.

Zabezpieczenie finansowe osób z niepełnosprawnością dokonane przy pomocy fundacji opiera się na stworzeniu wyspecjalizowanej jednostki, która poprzez zatrudnionych pracowników, korzystając z otrzymanego i pomnażanego majątku będzie wspierać takie osoby. Sposób tego wsparcia będzie zapisany w statucie fundacji, a także będzie zależał od zaradności zarządu. Nadzór nad działaniem fundacji należeć będzie do wewnętrznego organu kontroli, a także właściwego ze względu na przedmiot działalności ministra oraz właściwego ze względu na siedzibę fundacji starosty. Wszystkie te organy będą stały na

straży wykonywania działalności fundacji zgodnie z jej obowiązującym prawem i wewnętrznymi regułami.

Przykład:

Rodzice osoby z niepełnosprawnością intelektualną posiadający znaczny majątek tworzą fundację, której celem jest pomoc osobom z niepełnosprawnością intelektualną. W statucie fundacji określają, że sposobem realizacji jej celu działania będzie prowadzenie mieszkań wspomaganych dla osób z niepełnosprawnością intelektualną. Na członków zarządu wyznaczają osoby, które mają doświadczenie w zarządzaniu i prowadzeniu specjalistycznych placówek wsparcia. W skład rady fundacji jako organu kontrolnego wchodzi rodzzeństwo i dalsza rodzina, których zadaniem jest nadzór na działalnością zarządu fundacji. Fundacja, korzystając z posiadanego majątku, tworzy i prowadzi mieszkania wspomagane, z usług których korzysta także dziecko fundatorów. Fundacja, korzystając z ofiarności publicznej, pomnaża przekazany majątek i rozwija swoją działalność, aby lepiej służyć osobom z niepełnosprawnościami.

Zalety:

- profesjonalne, oparte na usługach świadczonych przez wyspecjalizowany podmiot wsparcie,
- duży zakres działania, połączony z możliwością pomnażania majątku,
- w zasadzie nieograniczone możliwości działania i rozwoju, a co za tym idzie wsparcia i świadczonych usług.

Wady:

- wymaga wyposażenia w majątek, który pozwoli na rozpoczęcie działalności fundacji,
- wymaga stworzenia struktury i zatrudnienia osób zdolnych do zarządzania i kontroli nad działalnością fundacji,
- należy liczyć się z kosztami działania fundacji (najem siedziby, księgowość itd.),
- nie może być ustanowiona dla wsparcia jednej konkretnej osoby.

3.3.8 Problemy z płatnością – pożyczki

Kwestią, która nie jest bezpośrednio związana z oszczędzaniem, ale ma duży wpływ na finanse rodziny, jest nagły brak środków na zapłatę bieżących rachunków. Jak wspomniano wcześniej, podczas procesu oszczędzania przy wykorzystaniu prawie wszystkich produktów bezpiecznego inwestowania „zamrażamy” zainwestowane środki finansowe (wyjątek stanowi rachunek oszczędnościowy). Jeżeli zatem potrzebujemy pilnie pieniędzy, zazwyczaj myślimy o pożyczce.

Należy bezwzględnie wystrzegać się korzystania z usług tzw. parabanków, oferujących wszelkiego rodzaju szybkie pożyczki (chwilówki). Taka działalność nie jest bowiem regulowana przez prawo. Oferowane pożyczki są przez to wysoko oprocentowane. Korzystając z takich usług ryzykujemy poniesienie dużych kosztów pożyczki.

Z tych powodów warto zwrócić się do banków, z których wiele posiada w swojej ofercie również szybkie pożyczki. O taką pożyczkę łatwiej, gdy posiadamy np. lokatę w danym banku. W takim wypadku możemy zazwyczaj uzyskać szybką pożyczkę, której zabezpieczeniem mogą być np. lokata lub jednostki funduszy inwestycyjnych. Jeżeli nasz bank nie jest jednak gotowy na udzielenie takiej pożyczki, zawsze warto sprawdzić w innych bankach na rynku, gdyż dla każdego banku klient, który posiada oszczędności, jest klientem bardziej wiarygodnym. Nadal jednak będziemy musieli przejść weryfikację pod kątem posiadania zdolności kredytowej.

3.4 Rzeczy ruchome

Zasadniczo, z przedmiotów ruchomych (wszystko co nie jest nieruchomością) można korzystać bez podejmowania dodatkowych czynności. Wyjątek stanowią tu pojazdy mechaniczne, takie jak samochód.

W przypadku otrzymania lub odziedziczenia samochodu, niezbędnym będzie jego przerejestrowanie w odpowiednim urzędzie gminy (zazwyczaj jest to wydział komunikacji). W tym celu należy złożyć odpowiedni wniosek.

Druki wniosków znajdują się w placówkach urzędów, można je znaleźć również w Internecie.

Przykładowy wniosek można znaleźć pod poniższym adresem:

http://www.um.warszawa.pl/sites/default/files/zswu_wnioski_linki/wniosek_o_rejestracie-wyrejestrowanie_pojazdu_6.pdf

We wniosku należy wskazać informacje o samochodzie, a do wniosku dołączyć dokumenty wskazujące na nabycie własności samochodu, tj. dokument poświadczający dziedziczenie, darowiznę albo inny sposób nabycia.

Jeżeli wniosek zostanie wypełniony prawidłowo oraz przedstawimy niezbędne dokumenty, urząd wyda nam tymczasowy dowód rejestracyjny wraz z tablicami rejestracyjnymi. Stare tablice rejestracyjne należy zwrócić do urzędu, a nowe należy zamontować na samochodzie w miejsce starych. Tymczasowy dowód rejestracyjny jest ważny 1 miesiąc. Przed upływem tego terminu powinniśmy udać się ponownie do urzędu w celu odbioru właściwego dowodu rejestracyjnego.

Powyzsze czynności mogą zostać dokonane przez pełnomocnika.

3.5 Zagospodarowanie zbędnych składników majątku

Może się zdarzyć, że część przekazanych przez rodziców rzeczy albo nieruchomości będzie nieprzydatnych osobie z niepełnosprawnością i w związku z tym nieużytkowanych przez osobę z niepełnosprawnością, np. w przypadku dziedziczenia dwóch nieruchomości. W takim wypadku rozsądna może okazać się ich sprzedaż lub wynajęcie, a uzyskane środki będą mogły być wydatkowane na potrzeby bieżącej osoby z niepełnosprawnością.

Sprzedaż zapewni duży, ale jednorazowy przyływ pieniędzy. W przypadku nieruchomości kolejną opcją może być jej wynajem, co zapewni bieżące źródło utrzymania. Należy jednak pamiętać, że będzie się to wiązało w szczególności z koniecznością podejmowania dodatkowych działań, takich jak regularne sprawdzenie stanu nieruchomości podczas korzystania przez najemcę, opłacanie czynszu do spółdzielni i rachunków za media, zapłata podatku dochodowego od najmu (najpopularniejszą formą jest zapłata zryczałtowanego podatku dochodowego w stawce 8,5% w przypadku przychodów do 100 000 PLN oraz 12% dla przychodów powyżej tej kwoty; wybór tej formy opodatkowania wymaga zgłoszenia do urzędu skarbowego). Tą opcję, należy rozważyć pod kątem możliwości osoby z niepełnosprawnością i osoby sprawującej nad nią opiekę.

Istnieją firmy, które oferują usługi obsługi najmu. Zajmują się wyszukaniem najemcy, opieką nad wynajmowanym mieszkaniem, a także ewentualną windykacją należności. Oczywiście te usługi są odpłatne. Jest to rozwiązanie niezwykle pomocne dla osób z niepełnosprawnością. Środki z najmu będą mniejsze o opłatę dla takiej firmy, ale rozwiązanie to daje większy spokój, a przede wszystkim nie wymaga naszego działania.

Niezbędne czynności:

Dla sprzedaży ruchomości (tj. samochodu, roweru, mebli itd.) wystarczy zachowanie formy pisemnej, natomiast w przypadku nieruchomości wymagana jest forma aktu notarialnego.

Transakcję sprzedaży nieruchomości może prowadzić pełnomocnik. Pełnomocnictwo w tym wypadku wymaga formy aktu notarialnego.

Szczegółowe informacje:

Sprzedaż nieruchomości będzie wymagała wykazania, że jest się jej właścicielem. Podobnie w przypadku sprzedaży samochodu. W związku z tym niezbędne jest przeprowadzenie postępowania spadkowego, po obojgu rodzicach.

Z dokumentami stwierdzającymi własność należy udać się do notariusza (poświadczenie dziedziczenia), który dokona pozostałych niezbędnych czynności.

Opodatkowanie sprzedaży:

Należy pamiętać, że w przypadku sprzedaży rzeczy ruchomych przez upływem 6 miesięcy od końca miesiąca lub nieruchomości przed upływem 5 lat od końca roku, w którym zostały one nabyte (np. w drodze darowizny lub spadku), podlega ona opodatkowaniu podatkiem

dochodowym od osób fizycznych co może spowodować w szczególności obowiązek uiszczenia podatku lub złożenia dodatkowej deklaracji podatkowej.

4. POZYSKIWANIE ŚRODKÓW UTRZYMANIA

Każda osoba, aby prowadzić spokojne życie, potrzebuje stabilności finansowej, rozumianej jako możliwość bieżącego regulowania swoich długów. Jest to szczególnie istotnie dla rodziców i osób z niepełnosprawnością intelektualną. Warto więc podjąć odpowiednie kroki w celu zbudowania choć częściowej finansowej niezależności przez osoby z niepełnosprawnością.

4.1 Środki z pomocy społecznej

Obecnie osobom z niepełnosprawnością i ich opiekunom mogą przysługiwać następujące świadczenia:

4.1.1 Zasiłek pielęgnacyjny

Jedno ze świadczeń socjalnych, przy którego przyznawaniu nie obowiązuje kryterium dochodowe. Jest przyznawany w celu **częściowego pokrycia wydatków wynikających z konieczności zapewnienia opieki osobie z niepełnosprawnością.**

Zasiłek przyznawany jest:

- dziecku z niepełnosprawnością (do 16 roku życia),
- osobie z niepełnosprawnością w wieku powyżej 16 roku życia, jeżeli legitymuje się orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności,
- osobie z niepełnosprawnością w wieku powyżej 16 roku życia legitymującej się orzeczeniem o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności, jeżeli niepełnosprawność powstała w wieku do ukończenia 21 roku życia,
- osobie, która ukończyła 75 lat.

Wnioski o przyznanie zasiłku pielęgnacyjnego należy składać w urzędzie miasta lub gminy (w jednostce wypłacającej świadczenia rodzinne).

Do wniosku należy dołączyć:

- Skrócony odpis aktu urodzenia dziecka (lub inny dokument urzędowy potwierdzający wiek dziecka),
- Orzeczenie o niepełnosprawności.

Świadczenie nie przysługuje osobie uprawnionej do dodatku pielęgnacyjnego (patrz punkt 4.1.4 niniejszego poradnika).

W okresie od 1 listopada 2018 roku do 31 października 2019 roku wysokość zasiłku pielęgnacyjnego wynosi 184,42 zł.

Od 1 listopada 2019 roku wysokość zasiłku wyniesie 215,84 zł.

Wysokość zasiłku pielęgnacyjnego jest ustalana rozporządzeniem Rady Ministrów, w związku z czym może się zmieniać w kolejnych latach.

4.1.2 Specjalny zasiłek opiekuńczy

Świadczenie, które przysługuje osobom, na których ciąży obowiązek alimentacyjny (np. rodzeństwo, rodzice wobec dzieci), a także małżonkom, jeżeli:

- nie pracują,
- rezygnują z zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej,

w celu sprawowania stałej opieki nad osobą posiadającą:

- orzeczenie o znacznym stopniu niepełnosprawności albo
- orzeczenie o niepełnosprawności łącznie ze wskazaniami stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby, w związku z niepełnosprawnością, która ogranicza możliwość samodzielnej egzystencji oraz koniecznością stałego współdziałania na co dzień opiekuna dziecka w procesie jego leczenia, rehabilitacji i edukacji.

Świadczenie to przysługuje tylko w sytuacji, gdy łączny dochód w rodzinie na osobę nie przekracza kwoty 764,00 zł.

Ustawa zawiera szczegółowe regulacje, jeśli chodzi o obliczanie dochodu w rodzinie. W związku z tym zalecamy kontakt z urzędem miasta lub gminy w celu uzyskania szczegółowych informacji.

Specjalny zasiłek opiekuńczy nie przysługuje, jeżeli:

(a) osoba sprawująca opiekę:

- ma ustalone prawo do (i) emerytury, (ii) renty, (iii) renty rodzinnej z tytułu śmierci małżonka przyznanej w przypadku zbiegu prawa do renty rodzinnej i innego świadczenia emerytalno-rentowego, (iv) renty socjalnej, (v) zasiłku stałego, (vi) nauczycielskiego świadczenia kompensacyjnego, (vii) zasiłku przedemerytalnego lub (viii) świadczenia przedemerytalnego,
- ma ustalone prawo do specjalnego zasiłku opiekuńczego, świadczenia pielęgnacyjnego lub zasiłku dla opiekuna, o którym mowa w ustawie z dnia 4 kwietnia 2014 r. o ustaleniu i wypłacie zasiłków dla opiekunów,
- legitymuje się orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności.

(b) lub osoba wymagająca opieki:

- została umieszczona w rodzinie zastępczej, (z wyjątkiem rodziny zastępczej spokrewnionej), w rodzinnym domu dziecka albo, w związku z koniecznością kształcenia, rewalidacji lub rehabilitacji, w placówce zapewniającej całodobową opiekę, w tym w specjalnym ośrodku szkolno-wychowawczym, (z wyjątkiem

podmiotu wykonującego działalność leczniczą), i korzysta w niej z całodobowej opieki przez więcej niż 5 dni w tygodniu,

- na osobę wymagającą opieki inna osoba ma ustalone prawo do wcześniejszej emerytury,
- na osobę wymagającą opieki jest ustalone prawo do dodatku do zasiłku rodzinnego, prawo do specjalnego zasiłku opiekuńczego, prawo do świadczenia pielęgnacyjnego lub prawo do zasiłku dla opiekuna.

Wnioski o przyznanie zasiłku pielęgnacyjnego należy składać w urzędzie miasta lub gminy (w jednostce wypłacającej świadczenia rodzinne).

Do wniosku należy dołączyć:

- dokument potwierdzający małżeństwo albo pokrewieństwo (np. odpis skrócony aktu małżeństwa lub urodzenia),
- Orzeczenie o niepełnosprawności.

Zarejestrowanie w powiatowym urzędzie pracy jako osoba poszukująca pracy lub posiadanie statusu bezrobotnego nie ma wpływu na uprawnienie do specjalnego zasiłku opiekuńczego.

W 2018 roku specjalny zasiłek opiekuńczy wynosi 620,00 zł.

Wysokość specjalnego zasiłku opiekuńczego jest ustalana rozporządzeniem Rady Ministrów, w związku z czym może się zmieniać w kolejnych latach.

4.1.3 Świadczenie pielęgnacyjne

Świadczenie, które przysługuje matce, ojcu lub faktycznemu opiekunowi dziecka, jeżeli:

- nie podejmuje lub
- rezygnuje z pracy zarobkowej,

w celu sprawowania stałej opieki nad osobą posiadającą:

- orzeczenie o znacznym stopniu niepełnosprawności albo
- orzeczenie o niepełnosprawności łącznie ze wskazaniami stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby, w związku z niepełnosprawnością, która ogranicza możliwość samodzielnej egzystencji oraz koniecznością stałego współudziału na co dzień opiekuna dziecka w procesie jego leczenia, rehabilitacji i edukacji.

Świadczenie pielęgnacyjne przysługuje, jeżeli niepełnosprawność osoby, która wymaga opieki powstała:

- do 18 roku życia,
- do ukończenia 25 roku życia, jeżeli niepełnosprawność powstała w trakcie nauki.

Świadczenie pielęgnacyjne nie przysługuje, jeżeli:

(a) opiekun:

- ma ustalone prawo do (i) emerytury, (ii) renty, (iii) renty rodzinnej z tytułu śmierci małżonka przyznanej w przypadku zbiegu prawa do renty rodzinnej i innego świadczenia emerytalno-rentowego, (iv) renty socjalnej, (v) zasiłku stałego, (vi) nauczycielskiego świadczenia kompensacyjnego, (vii) zasiłku przedemerytalnego lub (viii) świadczenia przedemerytalnego,
- ma ustalone prawo do specjalnego zasiłku opiekuńczego, świadczenia pielęgnacyjnego lub zasiłku dla opiekuna,

(b) lub osoba wymagająca opieki:

- pozostaje w związku małżeńskim, chyba że współmałżonek legitymuje się orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności,
- została umieszczona w rodzinie zastępczej, (z wyjątkiem rodziny zastępczej spokrewnionej), rodzinnym domu dziecka albo, w związku z koniecznością kształcenia, rewalidacji lub rehabilitacji, w placówce zapewniającej całodobową opiekę, w tym w specjalnym ośrodku szkolno-wychowawczym, (z wyjątkiem podmiotu wykonującego działalność leczniczą), i korzysta w niej z całodobowej opieki przez więcej niż 5 dni w tygodniu,
- na osobę wymagającą opieki inna osoba ma ustalone prawo do wcześniejszej emerytury,
- na osobę wymagającą opieki jest ustalone prawo do dodatku do zasiłku rodzinnego, prawo do specjalnego zasiłku opiekuńczego, prawo do świadczenia pielęgnacyjnego lub prawo do zasiłku dla opiekuna.

Zarejestrowanie w powiatowym urzędzie pracy jako osoba poszukująca pracy lub posiadanie statusu bezrobotnego nie ma wpływu na uprawnienie do świadczenia pielęgnacyjnego.

Obecnie możliwe jest ustalenie i wypłata świadczeń dla obojga rodziców, jeżeli w rodzinie jest więcej niż jedno dziecko z niepełnosprawnością i oboje rodzice rezygnują z pracy zarobkowej.

Wnioski o przyznanie świadczenia pielęgnacyjnego należy składać w urzędzie miasta lub gminy (w jednostce wypłacającej świadczenia rodzinne).

Do wniosku należy dołączyć:

- Skrócony odpis aktu urodzenia dziecka (lub inny dokument urzędowy potwierdzający wiek dziecka),

- Orzeczenie o niepełnosprawności,
- Dokumenty wskazane na stronie internetowej urzędu miasta lub gminy,
- Ewentualnie inne dokumenty zażądane przez urząd.

W 2018 roku świadczenie pielęgnacyjne wynosi 1477,00 zł miesięcznie.

Wysokość świadczenia pielęgnacyjnego jest ustalana co roku obwieszczeniem Ministra Pracy i Polityki Społecznej, może więc ulegać zmianom.

4.1.4 Dodatek pielęgnacyjny

Świadczenie to jest wypłacane przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych (ZUS).

Dodatek pielęgnacyjny, jako dodatkowe świadczenie, przysługuje osobie:

- której zostało przyznane prawo do emerytury lub renty i która jest całkowicie niezdolna do pracy oraz do samodzielnej egzystencji, albo
- ukończyła 75 rok życia.

Orzeczenie o niezdolności do pracy i samodzielnej egzystencji musi zostać wydane przez lekarza orzecznika ZUS. ZUS skieruje na takie badanie po złożeniu wniosku o przyznanie świadczenia.

Wniosek o dodatek pielęgnacyjny należy złożyć w dowolnym oddziale ZUS. Ponieważ świadczenie przysługuje osobie z niepełnosprawnością, to ona musi złożyć wniosek, nie zaś opiekun. Wniosek może być złożony zarówno pisemnie jak i ustnie pracownikowi ZUS, osobiście lub przez pełnomocnika.

Poniżej przedstawiamy wzór pełnomocnictwa do zastępowania osoby w zwykłych czynnościach życia codziennego:

WZÓR PEŁNOMOCNICTWA OGÓLNEGO:

Miejscowość, data

Ja, niżej podpisany (imię i nazwisko), zamieszkały w, legitymujący się dowodem osobistym (seria i numer dowodu) wydanym przez (organ, który wydał dowód osobisty), udzielam pełnomocnictwa ogólnego (imię i nazwisko), zamieszkałemu w legitymującemu się dowodem osobistym (seria i numer dowodu) wydanym przez (organ, który wydał dowód osobisty) do występowania w moim imieniu przed organami państwowymi, urzędami, organami administracji publicznej, sądami, w kontaktach z osobami fizycznymi i osobami prawnymi, a także do składania oświadczeń woli i wiedzy,

a także wszelkich wniosków jakie mogą okazać się niezbędne w kontaktach z wymienionymi podmiotami.

..... (czytelny podpis)

Do wniosku należy załączyć zaświadczenie o stanie zdrowia (oznaczenie OL-9) wystawione nie wcześniej niż na miesiąc przed złożeniem wniosku i wypełnione przez lekarza prowadzącego oraz ewentualnie dokumentację medyczną.

Zaświadczenie można znaleźć na stronie Internetowej ZUS, pod adresem:

<http://www.zus.pl/wzory-formularzy/emerytury-renty/przyznanie-renty/-/publisher/details/1/zaswiadczenie-n-9/266522>

Świadczenie nie przysługuje osobie pobierającej zasiłek pielęgnacyjny.

W 2018 roku dodatek pielęgnacyjny wynosi 215,84 zł miesięcznie, a więc więcej niż zasiłek pielęgnacyjny.

Wysokość dodatku pielęgnacyjnego określa komunikat Prezesa ZUS, w związku z czym może się zmieniać w kolejnych latach. Aktualną wysokość dodatku można sprawdzić na stronie Internetowej ZUS, pod adresem:

<http://www.zus.pl/baza-wiedzy/skladki-wskazniki-odsetki/wskazniki/emerytury-i-renty>

4.1.5 Renty

Spośród kilku rodzajów rent możemy wyróżnić:

- (a) rentę z tytułu niezdolności do pracy,
- (b) rentę socjalną,
- (c) rentę rodzinną.

Dla omawianych rent organem przyznającym i wypłacającym jest Zakład Ubezpieczeń Społecznych właściwy dla miejsca zamieszkania.

(a) **Renta z tytułu niezdolności do pracy**

Przysługuje osobie, która spełnia łącznie następujące warunki:

- (i) jest niezdolna do pracy,
- (ii) ma wymagany staż ubezpieczenia:
 - 1 rok – jeżeli niezdolność do pracy powstała przed ukończeniem 20 lat,
 - 2 lata – jeżeli niezdolność do pracy powstała w wieku powyżej 20 do 22 lat,
 - 3 lata – jeżeli niezdolność do pracy powstała w wieku powyżej 22 do 25 lat,
 - 4 lata – jeżeli niezdolność do pracy powstała w wieku powyżej 25 do 30 lat,

- 5 lat – jeżeli niezdolność do pracy powstała w wieku powyżej 30 lat.

Staż ubezpieczenia składa się z okresów składkowych, czyli okresów aktywności zawodowej oraz okresów nieskładkowych, czyli wskazanych w ustawie okresów braku aktywności zawodowej, wliczanych jednak do stażu (np. okres pobierania zasiłku chorobowego czy świadczenia pielęgnacyjnego).

Jeżeli ubezpieczony (tj. każdy pracujący lub ubezpieczony z innego tytułu w ZUS) nie spełnił wymagań, o których mowa powyżej (np. w wieku 20 lat miał przepracowane tylko pół roku), renta będzie przysługiwać, jeżeli ubezpieczony został zgłoszony do ubezpieczenia:

- (iii) przed ukończeniem 18 roku życia, albo
- (iv) w ciągu 6 miesięcy od ukończenia nauki w szkole ponadpodstawowej, ponadgimnazjalnej lub w szkole wyższej podjął pracę oraz do dnia powstania niezdolności do pracy posiadał, bez przerwy lub z przerwami nieprzekraczającymi 6 miesięcy, staż ubezpieczenia.

Dla osób, które ukończyły 30 lat, wymagany okres 5 lat stażu ubezpieczenia musi przypadać w ciągu ostatnich 10 lat przed wystąpieniem o rentę albo przed dniem, gdy dana osoba przestała być zdolna do pracy – chyba że ubezpieczony udowodnił staż ubezpieczenia wynoszący co najmniej:

- (v) 25 lat dla kobiety,
- (vi) 30 lat dla mężczyzny,

oraz jest całkowicie niezdolny do pracy.

ZUS uzna także powyższe warunki dotyczące stażu ubezpieczenia za spełnione, jeżeli:

- (vii) niezdolność do pracy jest skutkiem wypadku w drodze do lub z pracy,
- (viii) niezdolność do pracy powstała w czasie okresów składkowych lub nieskładkowych (wskazanych w ustawie emerytalnej), albo w ciągu 18 miesięcy od ustania tych okresów, chyba że ubezpieczony udowodnił staż ubezpieczenia wynoszący co najmniej:

- 20 lat dla kobiety,
- 25 lat dla mężczyzny,

oraz jest całkowicie niezdolny do pracy.

ZUS może przyznać trzy rodzaje renty:

- (ix) Stałą – jeżeli lekarz orzeknie brak rokowań na odzyskanie zdolności do pracy;

- (x) Okresową – jeżeli istnieją rokowania na odzyskanie zdolności do pracy (renta przyznawana przez okres wskazany w decyzji);
- (xi) Szkoleniową – jeżeli orzeczono, że celowe jest przekwalifikowanie zawodowe z uwagi na niezdolność do pracy w dotychczasowym zawodzie.

Kwota renty obliczana jest według ustawowego wzoru od tzw. kwoty bazowej i jest zależna od okresów stażu ubezpieczenia (składkowych i nieskładkowych). Kwota renty z tytułu częściowej niezdolności do pracy równa jest 75% renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy. Zawsze jednak kwota renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy musi wynosić minimalnie 1029,80 zł, a częściowej – 772,35 zł. Kwoty te mogą się zmieniać w ciągu roku.

(b) **Renta socjalna**

Rentę socjalną mogą otrzymać osoby pełnoletnie całkowicie niezdolne do pracy z powodu naruszenia sprawności organizmu (np. w wyniku wypadku czy choroby), które powstało:

- (i) przed ukończeniem 18 roku życia,
- (ii) w trakcie nauki w szkole lub w szkole wyższej – przed ukończeniem 25 roku życia,
- (iii) w trakcie studiów doktoranckich lub aspirantury naukowej.

Renta socjalna może być przyznana:

- (iv) na stałe- gdy całkowita niezdolność do pracy jest trwała;
- (v) na czas określony- gdy całkowita niezdolność do pracy jest okresowa.

Renta socjalna nie przysługuje, jeżeli osoba jest uprawniona do renty z tytułu niezdolności do pracy lub w sytuacji, gdy jest właścicielem lub posiadaczem nieruchomości rolnej o powierzchni użytków rolnych przekraczającej 5 ha przeliczeniowych.

Jeżeli jesteśmy uprawnieni do renty socjalnej i renty rodzinnej, rentę socjalną obniża się tak, aby łączna wartość obydwu świadczeń nie przekraczała 2059,60 zł. Renta socjalna nie przysługuje wcale, jeżeli kwota renty rodzinnej przekracza 2059,60 zł. Wysokość tych kwot granicznych może zmieniać się w kolejnych latach.

Renta socjalna w 2018 roku wynosi 1029,80 zł. Kwota ta może się zmieniać w każdym roku.

(c) **Renta rodzinna**

W razie śmierci rodzica, który w chwili śmierci miał (i) ustalone prawo do emerytury lub renty z tytułu niezdolności do pracy lub (ii) spełniał warunki

wymagane dla uzyskania jednego z tych świadczeń albo (iii) pobierał zasiłek przedemerytalny lub świadczenie emerytalne, do renty rodzinnej mają prawo **dzieci własne, dzieci drugiego małżonka oraz dzieci adoptowane:**

- (i) do ukończenia 16 roku życia,
- (ii) do ukończenia 25 roku życia – pod warunkiem nauki w szkole (także w szkole wyższej), oraz
- (iii) bez względu na wiek, jeżeli stały się całkowicie niezdolne do pracy oraz samodzielnej egzystencji:
 - do ukończenia 16 roku życia, lub
 - do ukończenia 25 roku życia – pod warunkiem nauki w szkole.

Na potrzeby ustalenia wysokości świadczenia, ZUS przyjmuje przy ocenie prawa do renty, że osoba zmarła była całkowicie niezdolna do pracy.

Jeżeli dziecko osiągnęło 25 lat będąc na ostatnim roku studiów w szkole wyższej, prawo do renty przedłuża się do zakończenia tego roku studiów.

Pod pojęciem "nauki w szkole" należy rozumieć naukę pobieraną w systemie dziennym, wieczorowym, zaocznym oraz eksternistycznym.

Prawo do renty rodzinnej przysługuje także **wdowie i wdowcowi**, jeśli w chwili śmierci małżonka, który w chwili śmierci miał ustalone prawo do emerytury lub renty z tytułu niezdolności do pracy lub spełniał warunki wymagane dla uzyskania jednego z tych świadczeń:

- (iv) ukończyli 50 lat, lub
- (v) byli niezdolni do pracy, albo
- (vi) wychowują co najmniej jedno z dzieci, wnuków lub rodzeństwa uprawnionych do renty rodzinnej po zmarłym małżonku – jeżeli nie ukończyły one 16 roku życia, a jeżeli uczą się – 18 roku życia,
- (vii) sprawuje pieczę nad dzieckiem całkowicie niezdolnym do pracy oraz do samodzielnej egzystencji lub całkowicie niezdolnym do pracy, uprawnionym do renty rodzinnej.

Jeżeli wdowa lub wdowiec ukończyli 50 lat lub stali się niezdolni do pracy już po śmierci małżonka, nadal przysługuje im prawo do renty rodzinnej, jeżeli ukończenie 50 lat lub niezdolność do pracy powstały nie później niż 5 lat od śmierci małżonka lub zaprzestania wychowywania dzieci.

Wdowa i wdowiec rozwiedzeni lub którzy przed śmiercią małżonka nie pozostawali we wspólności małżeńskiej (np. byli w separacji) z małżonkiem, mają prawo do

renty rodzinnej, jeżeli oprócz spełnienia wskazanych warunków, w dniu śmierci małżonka mieli prawo do alimentów od drugiego małżonka ustalone wyrokiem lub ugodą sądową.

Pomimo niespełnienia wskazanych warunków, wdowa i wdowiec, **którzy nie mają niezbędnych źródeł utrzymania**, mają prawo do renty rodzinnej:

- (viii) przez okres jednego roku od śmierci małżonka,
- (ix) w okresie uczestniczenia w zorganizowanym szkoleniu mającym na celu uzyskanie kwalifikacji do wykonywania pracy zarobkowej, nie dłużej jednak niż przez 2 lata od chwili śmierci małżonka.

Wysokość renty rodzinnej zależy od ilości osób uprawnionych do jej otrzymania.

Renta rodzinna wynosi więc:

- (x) dla jednej osoby uprawnionej – 85% świadczenia, które przysługiwałoby zmarłemu,
- (xi) dla dwóch osób uprawnionych – 90% świadczenia, które przysługiwałoby zmarłemu,
- (xii) dla trzech lub więcej osób uprawnionych – 95% świadczenia, które przysługiwałoby zmarłemu.

Wszystkim uprawnionym członkom rodziny przysługuje jedna łączna renta rodzinna we wskazanej procentowo wysokości. Kwota ta podlega podziałowi na równe części między uprawnionych.

Przykład:

Zmarły rodzic spełniał warunki dla uzyskania emerytury w wysokości 3.000 zł. Do renty rodzinnej po nim są uprawnione 2 osoby. Będzie przysługiwać im łącznie 90% z kwoty 3.000 zł, a więc 2.700 zł. Zatem każde z nich otrzyma po 1.350 zł.

Należy jednak pamiętać, że świadczenia rentowe wypłacane przez ZUS nie podlegają łączeniu (np. nie można pobierać emerytury i renty jednocześnie). ZUS oblicza wysokość obu przysługujących świadczeń i wypłaca to w wyższej wysokości.

Renta rodzinna może zostać powiększona o **dodatek dla sierot zupełnych**. Przysługuje on osobom uprawnionym do renty rodzinnej w przypadku, gdy zarówno matka, jak i ojciec nie żyją albo nie są znani.

W 2018 roku dodatek dla sierot zupełnych wynosi 405,67 zł i jest wypłacany osobno każdej z sierot zupełnych uprawnionych do renty rodzinnej (a więc każdemu dziecku).

Więcej informacji na temat rent znajdziemy na stronie internetowej ZUS – www.zus.pl

Aby ZUS zaczął wypłacać świadczenia z tytułu renty, należy złożyć wniosek. Data złożenia wniosku decyduje o momencie, od którego przysługują nam poszczególne świadczenia.

Szczegółowy i przejrzysty poradnik dotyczący procedury przyznania świadczeń możemy znaleźć na stronie Internetowej ZUS, pod adresem:

<http://www.zus.pl/swiadczenia/emerytury/postepowanie-w-sprawie-przyznania-swadczen>

4.2 Renta cywilna (odpłatna lub nieodpłatna)

Kolejną formą zabezpieczenia finansowego jest tzw. renta cywilna. Jest to świadczenie wypłacane przez jedną osobę drugiej na podstawie zawartej umowy. Świadczenie to nie jest wypłacane przez ZUS.

Umowa renty przewiduje, że jedna osoba będzie zobowiązana do dostarczania drugiej określonych przedmiotów lub pieniędzy. Będzie to następowało w określonych w umowie odstępach czasu albo określonych terminach (np. do 10-ego każdego miesiąca).

Świadczenie renty nie może polegać na opiece, udostępnianiu rzeczy do używania czy pomocy w prowadzeniu spraw. Zasadniczym celem renty jest dostarczanie określonych dóbr lub pieniędzy.

Umowa renty musi być stwierdzona pismem, tj. musi istnieć jakikolwiek dokument stwierdzający zawarcie takiej umowy przez określone osoby. Zalecamy jednak jej sporządzenie w formie pisemnej, tj. tekst umowy musi zostać podpisany przez obie jej strony.

W umowie renty powinny być zawarte jej kluczowe elementy, czyli:

- na czym rzecz jest ustanawiana,
- na jaki okres,
- co jaki okres następować będzie wypłata dóbr,
- rodzaj przekazywanych dóbr (pieniądze bądź inne rzeczy oznaczone gatunkowo).

Jeżeli osoba zobowiązana na podstawie umowy renty nie wywiązuje się z niej, osoba uprawniona (np. osoba z niepełnosprawnością) może dochodzić przed sądem jej wykonania. Oznacza to, że w przypadku gdy uprawniony nie otrzyma wypłaty okresowego świadczenia, przysługuje mu prawo dochodzenia roszczenia przed sądem (trzeba złożyć pozew o wypłatę świadczenia z renty).

Do renty nieodpłatnej zastosowanie mają przepisy dotyczące darowizny, więc umowa renty zawarta pomiędzy najbliższą rodziną (tj. z małżonkiem, zstępnym, wstępnym, pasierbem,

rodzeństwem, ojczymem lub macochą) jest zwolniona z podatku od spadków i darowizn. W celu skorzystania ze zwolnienia podatkowego, osoba na rzecz której została ustanowiona nieodpłatna renta, zobowiązana jest zgłosić ją do właściwego Naczelnika Urzędu Skarbowego na formularzu SD-Z2 w ciągu 6 miesięcy od podpisania umowy renty.

Formularz SD-Z2 można znaleźć na stronie internetowej Ministerstwa Finansów pod adresem:

<https://www.finanse.mf.gov.pl/documents/766655/1202472/SD-Z2.pdf>

Przykład:

Rodzice mający dwóch synów, w tym jednego z niepełnosprawnością. Przekazują w darowiźnie pełnosprawnemu synowi swoje mieszkanie z poleceniem, aby mieszkanie służyło jako źródło dochodu z wynajmu, a otrzymywane środki przeznaczone były na zapewnienie utrzymania synowi z niepełnosprawnością. W wykonaniu polecenia pełnosprawny syn zawiera ze swoim bratem umowę renty, w wyniku której zobowiązany będzie wypłacać rentę w wysokości 2.000 zł miesięcznie do końca życia.

Zalety:

- forma zabezpieczenia finansowego przewidująca cykliczne wypłacanie świadczenia,
- możliwość dowolnego kształtowania wysokości jak i czasu wypłaty renty,
- zwolniona z podatku, jeśli wykonywana jest pomiędzy członkami najbliższej rodziny.

Wady:

- osoba zobowiązana do wypłaty renty powinna posiadać majątek, który umożliwi jej wypłatę świadczenia.

4.3 Możliwość pracy zarobkowej dla osób z niepełnosprawnością

Każdy człowiek ma konstytucyjnie zagwarantowane prawo do pracy i wyboru zawodu.

Jeżeli stan zdrowia osoby z niepełnosprawnością intelektualną pozwala jej na podjęcie pracy, warto rozważyć skorzystanie z tej możliwości. Przebywanie w towarzystwie innych ludzi, a także wykonywanie różnych czynności przyczyni się do aktywizacji osób z niepełnosprawnością i pomoże zaspokoić ich potrzeby społeczne. Może przyczynić się również do usamodzielnienia osób z niepełnosprawnością intelektualną pod względem finansowym.

Możliwe jest m.in. podjęcie pracy w zakładzie pracy chronionej lub zakładzie aktywności zawodowej. Na rynku pracy wykształca się również koncepcja zatrudnienia wspomaganego.

4.3.1 Zakład pracy chronionej

Pracodawca prowadzący działalność gospodarczą i zatrudniający osoby z niepełnosprawnością może wystąpić o nadanie jego przedsiębiorstwu statusu zakładu pracy chronionej.

Tego rodzaju zakład pracy musi być dostosowany do potrzeb osób z niepełnosprawnością.

Pracownik z niepełnosprawnością **powinien mieć zapewnione przez pracodawcę:**

- doraźną i specjalistyczną opiekę medyczną,
- poradnictwo, oraz
- usługi rehabilitacyjne.

Pracodawca musi ponadto zapewnić, aby zakład pracy:

- odpowiadał przepisom i zasadom bezpieczeństwa i higieny pracy,
- uwzględniał potrzeby osób z niepełnosprawnością w zakresie (i) przystosowania stanowisk pracy, (ii) pomieszczeń higienicznosanitarnych oraz (iii) ciągów komunikacyjnych (np. korytarzy, wind).

Podjęcie pracy może się odbyć po uzyskaniu zaświadczenia od lekarza o braku przeciwwskazań do jej wykonywania. Na takie badanie kieruje pracodawca.

Zatrudnienie osoby z orzeczoną niepełnosprawnością może być korzystne również dla pracodawcy. Nie tylko korzysta z owoców takiej pracy, ale także może wnioskować o dofinansowanie z Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (PFRON).

PFRON co pewien czas realizuje projekty pilotażowe, w tym również nakierunkowane na wsparcie osób z niepełnosprawnością intelektualną, które mają na celu odnalezienie pracodawcy chętnego do zatrudnienia osób z niepełnosprawnością. Warto na bieżąco śledzić ogłoszenia znajdujące się na stronie internetowej PFRON dotyczące organizacji takich projektów.

Więcej informacji można znaleźć pod adresem: <https://www.pfron.org.pl/>.

4.3.2 Zakład aktywności zawodowej

Gmina, powiat oraz fundacja, stowarzyszenie lub inna organizacja społeczna, której statutowym zadaniem jest rehabilitacja zawodowa i społeczna osób z niepełnosprawnością mogą tworzyć zakłady aktywności zawodowej.

Zakład aktywności zawodowej, podobnie jak zakład pracy chronionej, musi być dostosowany do potrzeb osób z niepełnosprawnością.

Pracownik z niepełnosprawnością **powinien mieć zapewnione przez pracodawcę:**

- doraźną i specjalistyczną opiekę medyczną,
- poradnictwo, oraz
- usługi rehabilitacyjne.

Pracodawca musi ponadto zapewnić, aby zakład pracy:

- odpowiadał przepisom i zasadom bezpieczeństwa i higieny pracy,
- uwzględniał potrzeby osób z niepełnosprawnością w zakresie (i) przystosowania stanowisk pracy, (ii) pomieszczeń higienicznosanitarnych oraz (iii) ciągów komunikacyjnych (np. korytarzy, wind).

Inaczej niż w przypadku zakładu pracy chronionej, zakład aktywności zawodowej przeznacza uzyskane dochody na zakładowy fundusz aktywności. Dochód wytworzony pracą osób z niepełnosprawnością jest więc przeznaczany na zaspokajanie ich potrzeb, takich jak:

- zakup sprzętu i wyposażenia pomagającego osobie z niepełnosprawnością w samodzielnym życiu i uczestnictwie w życiu społecznym w lokalnym środowisku,
- doksztalcanie, przekwalifikowanie i szkolenia, a także
- tworzenie mieszkalnictwa chronionego dla osób z niepełnosprawnością.

4.3.3 Zatrudnienie wspomagane

Na rynku pracy pojawia się również koncepcja tzw. zatrudnienia wspomagane.

Zatrudnienie wspomagane ma na celu wsparcie osób z niepełnosprawnością w wejściu na konkurencyjny rynek pracy. Jest to proces przygotowujący do wykonywania przez nich pełnopłatnej pracy przy wsparciu trenera pracy oraz innych specjalistów.

Proces ten obejmuje:

- Rekrutację do udziału w programie zatrudnienia wspomagane,
- Diagnozę predyspozycji zawodowych, w tym warsztaty praktyczne w danym przedsiębiorstwie, tzw. 1-2 dniowe „próbki pracy”,
- Wyszukanie potencjalnych miejsc pracy, staży,
- Wsparcie w ramach procesu rekrutacyjnego, ustalenie zasad współpracy z pracodawcą,
- Wsparcie w wykonywaniu obowiązków pracowniczych, w tym (i) szkolenia stanowiskowe i uzupełniające, (ii) monitorowanie przebiegu pracy, (iii) wsparcie w miejscu pracy przez trenerów pracy.

Zakres wsparcia uzależniony jest od indywidualnych potrzeb każdego z pracowników.

Zatrudnienie wspomagane nie jest regulowane przez prawo. Jest to model zatrudnienia, który wykształcił się na otwartym rynku pracy. Taka forma wsparcia jest zazwyczaj oferowana przez agencje zatrudnienia wspomagane.

Jeżeli osoba z niepełnosprawnością intelektualną nie jest ubezwłasnowolniona, może sama podpisać umowę o pracę. W przypadku ubezwłasnowolnienia częściowego sytuacja wygląda podobnie. Kurator osoby ubezwłasnowolnionej częściowo może natomiast żądać rozwiązania umowy w przyszłości, jeżeli praca nie służy dobru osoby z niepełnosprawnością. W przypadku ubezwłasnowolnienia całkowitego, to opiekun osoby z niepełnosprawnością będzie musiał zawrzeć umowę o pracę.

Odpowiednich ogłoszeń o pracę można szukać także w Powiatowych Urzędach Pracy.

Nie należy z góry traktować wykonywania pracy przez osoby z niepełnosprawnością intelektualną jako czegoś niemożliwego. Może to być nie tylko jeden z rodzajów terapii, ale także danie osobie z niepełnosprawnością poczucia niezależności i możliwości kształtowania własnego życia.

4.4 Podatek dochodowy w przypadku pobierania świadczeń socjalnych

Renta wypłacana przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych podlega opodatkowaniu podatkiem dochodowym od osób fizycznych według zasad ogólnych (tj. skali podatkowej). Płatnikiem podatku dochodowego jest ZUS, a osoby otrzymujące świadczenia co do zasady są zwolnione ze składania deklaracji rocznych, jeśli jedynym osiąganym przez nich dochodem jest otrzymywana renta. Osoby otrzymujące świadczenia otrzymują z ZUS do końca lutego następnego roku deklarację PIT-40A. Na jej podstawie mogą oni złożyć PIT-37.

Świadczenia opiekuńcze (tj. zasiłek pielęgnacyjny, świadczenie pielęgnacyjne, specjalny zasiłek opiekuńczy) i dodatek pielęgnacyjny są zwolnione z podatku dochodowego. Osoby uzyskujące dochody wyłącznie z powyższych świadczeń i dodatków zwolnione są z obowiązku składania rocznej deklaracji podatkowej.